

آسیب‌شناسی نظام بانکی

۱۱. بررسی تعدد و توزیع شعب بانکی در کشورهای منتخب و ایران

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۴۸۶۳
خردادماه ۱۳۹۵

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱. وضعیت بانک‌های کشور از لحاظ تعدد و توزیع شعب
۷	۱-۱. توزیع استانی شعب بانک‌ها
۱۴	۱-۲. توزیع حجم گردش مالی شعب استان‌ها
۱۸	۲. تعدد و توزیع شعب در کشورهای منتخب
۲۱	۲-۱. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور آمریکا
۲۴	۲-۲. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور هند
۲۸	۲-۳. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور کانادا
۳۱	۲-۴. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور بریتانیا
۳۳	۲-۵. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور ترکیه
۳۷	۲-۶. تحلیل مقایسه‌ای نظام بانکی ایران با کشورهای منتخب
۳۹	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۲	منابع و مأخذ

آسیب‌شناسی نظام بانکی

۱۱. بررسی تعدد و توزیع شعب بانکی در کشورهای منتخب و ایران

چکیده

در حال حاضر با وجود تکنولوژی و استفاده از ابزارهای ارتباطی در فعالیتهای بانکی، علاوه بر بانکداری فیزیکی، موضوع بانکداری مجازی نیز نقش مهمی در بانکداری بازی می‌کند و حجم وسیعی از فعالیتهای بانکی از طریق ابزارهای مجازی از جمله اینترنت، تلفن بانک و دستگاه‌های خودپرداز قابل انجام است؛ اما با وجود این همواره بانکداری فیزیکی و شبکه‌های شعب بانکی مورد اعتماد و مورد استفاده فعالان بخش بانکی است. حال سؤال اصلی این است که نظام بانکی با توجه به نقشی که در جوابگویی تقاضای خدمات بانکی داشته و نیز مبتنی بر اصل توزیع متوازن شعب بانکی، به چه تعداد شعبه فیزیکی نیاز دارد و آیا توانسته شبکه‌ای متوازن از شعب بانکی را ایجاد کند؟

در این گزارش، پراکندگی و کیفیت توزیع شعب بانکی در ایران مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد:

۱. در خصوص توزیع شعب بانکی، طبق شاخص «جمعیت به ازای هر شعبه بانکی»، استان‌های سیستان و بلوچستان، البرز، آذربایجان غربی، خوزستان و خراسان رضوی به ازای هر شعبه بانکی جمعیت بیشتر و توزیع شعب بدتری در بین سایر استان‌ها دارند و استان‌های سمنان، یزد، ایلام، خراسان جنوبی و بوشهر به ترتیب کمترین جمعیت را به ازای هر شعبه بانکی و بالطبع توزیع بهتری دارند. البته در این میان مشخصاً نمی‌توان گفت استان‌های محروم تر، وضعیت بدتری دارند؛ زیرا می‌توان در بین استان‌هایی که به لحاظ شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی وضعیت بهتری دارند، استان‌های محروم از جمله ایلام و خراسان جنوبی را مشاهده کرد و در بین استان‌هایی که به لحاظ شاخص مذکور وضع بدتری دارند، استان‌های برخوردار از جمله خوزستان و خراسان رضوی را مشاهده کرد. بالا تر بودن این شاخص به معنای پتانسیل استان برای برخورداری از شعب بانکی بیشتر می‌باشد.

۲. در این گزارش شاخصی به نام «پتانسیل هر استان برای برخورداری از شعب بانکی» تعریف شده است که برابر است با حاصل ضرب جمعیت به ازای هر شعبه و مانده سرانه تسهیلات در هر استان. طبق شاخص مذکور، بیشترین پتانسیل برخورداری از شعب بانکی به ترتیب در استان‌های تهران، اصفهان، فارس، خوزستان، قم و البرز و کمترین پتانسیل به ترتیب در استان‌های ایلام، لرستان، خراسان جنوبی، کردستان و کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد.

۳. در ابعاد بین‌المللی طبق آمارهای بانک جهانی، مطابق شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی

طی سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴ در بین کشورهای توسعه یافته و کشورهای با ساختار شبیه اقتصاد ایران، کشورهای ایتالیا و سوئیس بهترین وضعیت و کشورهای چین، عربستان، سنگاپور، نروژ و امارات بدترین وضعیت شاخص را دارا هستند. کشور ایران به‌طور کلی و فارغ از توزیع شعب بانکی در داخل کشور، به‌لحاظ شاخص جمعیت به‌ازای هر شعبه بانکی در رده‌های بالا در جهان قرار دارد.

۴. به‌لحاظ توزیع جمعیتی شعب بانکی، در میان کشورهای ایران، آمریکا، کانادا، هند و انگلیس، بهترین وضعیت مربوط به کشور کاناداست. بعد از کانادا، کشور آمریکا، ایران و بریتانیا و در نهایت ترکیه و هند قرار دارند.

۵. یکی از مواردی که می‌تواند در توزیع متوازن خدمات بانکی بسیار مؤثر بوده و نقش توزیع نامتوازن شعب بانکی در کشور را جبران نماید، گسترش بانکداری الکترونیک به‌عنوان بستر فعالیت‌های بانکی و تشویق مشتریان و الزام دستگاه‌های دولتی به استفاده از آن می‌باشد. نهادهای نظارتی با کمک وزارت ارتباطات می‌توانند در جهت گسترش بانکداری الکترونیک قدم‌های مطلوبی بردارند. تلاش‌های دولت برای راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات و فراهم آوردن زیرساخت‌های آن، فرصت بسیار مناسبی برای گسترش بانکداری الکترونیک و کاهش هزینه‌های ناشی از بانکداری فیزیکی در شهرهای بزرگ و نیز افزایش دسترسی به خدمات بانکی در شهرهای کوچک به‌وجود آورده است.

۶. بانک مرکزی باید به‌عنوان بالاترین مقام پولی و در راستای مدیریت شعب بانکی منطقه‌ای و با هدف توزیع متوازن شعب بانکی در کشور به تدوین الگوی مطلوب شعب بانکی هر منطقه مبادرت نموده و سپس مطابق الگوی مذکور به بانک‌ها حق برخورداری از شعب بانکی را اعطا کند.

مقدمه

همواره در نظام‌های اقتصادی بانک‌ها به‌عنوان منشأ سیاست‌های پولی شناخته شده‌اند. مؤسساتی که در ظاهر با جمع‌آوری سپرده‌های مازاد موجود در اقتصاد و تخصیص آنها به سرمایه‌گذاران، منجر به واسطه‌گری از نوع مطلوب در اقتصادهای ملی و بین‌المللی شده، ولی در باطن آثار کلان بسیار مهمی را در پرتو فعالیت بانکی در اقتصادهای ملی و بین‌المللی منجر شده‌اند. سیاستمداران نیز همواره به هر دو جنبه و اثر ظاهری (در عرصه خرد) و باطنی (در عرصه کلان) بانک‌ها در اقتصاد توجه کرده‌اند و هم‌اکنون به جهت‌گیری سیاست‌های پولی توسط این مؤسسات اعتباری توجه خاص داشته‌اند و هم‌به‌آثاری که اعتبارات بانکی می‌تواند در ابعاد کلان به‌خصوص افزایش تولید ملی در بخش‌های مختلف اقتصادی داشته باشد. با ورود تکنولوژی و استفاده از ابزارهای ارتباطی در فعالیت‌های بانکی، سرعت نقل و انتقالات و میزان فعالیت‌های بانکی و اثرگذاری آنها در عرصه اقتصاد بسیار بیشتر شد و نقش بانکداری در عرصه اقتصاد بسیار بیشتر از گذشته مورد توجه قرار گرفت و علاوه بر بانکداری فیزیکی، موضوع

بانکداری مجازی^۱ نیز مطرح شد. تصور غالب این بود که با ورود بانکداری مجازی، دیگر نیازی به بانکداری فیزیکی و ایجاد شبکه شعب بانکی وجود نخواهد داشت و حجم وسیعی از فعالیت‌های بانکی از طریق ابزارهای مجازی از جمله اینترنت، تلفن بانک و دستگاه‌های خودپرداز قابل انجام خواهد بود، اما با گذشت زمان، دیده شد که همواره بانکداری فیزیکی و شبکه‌های شعب بانکی، مورد اعتماد و مورد استفاده فعالان بخش بانکی است. اما با دو قطبی شدن نظام بانکداری - بانکداری فیزیکی و مجازی - در اقتصاد کشورهای مختلف این سؤال مهم به وجود آمده که نظام بانکی به چه تعداد شعب بانکی فیزیکی نیاز دارد؟ در اینجاست که بحث تعدد و توزیع شعب بانکی مطرح می‌شود؛ موضوعی که این تحقیق به دنبال بررسی آن در نظام بانکی ایران و مقایسه آن با کشورهای منتخب می‌باشد.

برای پرداختن به این موضوع در این تحقیق ۴ بخش در نظر گرفته شده که بعد از مقدمه، در بخش دوم در ابتدا به بررسی وضعیت بانک‌های کشور از لحاظ تعدد و توزیع و توزیع شعب بانکی در سطح استانی و نیز توزیع حجم گردش مالی در استان‌ها پرداخته می‌شود. در بخش سوم به تعدد و توزیع شعب بانکی در کشورهای منتخب پرداخته می‌شود و از میان کشورهای دارای صنعت بانکداری منسجم و پویا، کشورهای آمریکا، هند، کانادا و انگلیس مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و در نهایت در بخش چهارم به جمع‌بندی در این موضوع پرداخته می‌شود.

۱. وضعیت بانک‌های کشور از لحاظ تعدد و توزیع شعب

برای اطلاع از وضعیت تعدد و توزیع شعب در ایران و مقایسه با سایر کشورها - که عموماً کشورهای مشابه کشور ایران به لحاظ ساختارهای اقتصادی و یا کشورهای موفق و پیشرو در زمینه بانکداری هستند - لازم است در ابتدا به بررسی تعداد شعب در مناطق مختلف ایران - که در این مطالعه سطح استانی به عنوان تعریف منطقه در نظر گرفته شده است - و نیز حجم گردش مالی شعب بانکی در هر استان پرداخته شود تا موضوع توزیع شعب نیز در کنار تعدد شعب به خوبی مورد پوشش قرار بگیرد.

در ایران تعداد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی فعال در حوزه بانکداری که دارای مجوز فعالیت از سوی مراجع مسئول و ناظران نظام بانکداری - بانک مرکزی - می‌باشند (طبق داده‌های جدول ذیل)، ۳۵ مؤسسه اعتباری می‌باشد که در زمینه‌های متنوع بانکداری فعالیت می‌کنند. از این ۳۵ مؤسسه، ۸ مؤسسه دولتی و ۲۶ مؤسسه غیردولتی و ۱ مؤسسه نیز در حوزه‌های تخصصی فعالیت‌های مشترکی بین داخل و خارج از کشور دارند. از مؤسسات دولتی ۳ مؤسسه تجاری بوده و ۵ مورد دیگر در زمینه‌های تخصصی در حوزه بانکداری فعالیت دارند. مؤسسات خصوصی نیز همگی تجاری بوده و زمینه تخصصی برای فعالیت خود انتخاب نکرده‌اند. واضح است که دامنه فعالیت‌های بانکی برای مؤسسات تجاری بسیار

۱. در دنیای بانکداری شعب بانکی دو گونه‌اند: شعب مجازی که محل جغرافیایی ندارند و در سیستم بانکداری مجازی مورد استفاده قرار می‌گیرند و شعب فیزیکی که از مکان جغرافیایی برخوردارند.

وسیع‌تر از مؤسسات تخصصی بوده و قاعدتاً مشتریان بیشتری با این نوع مؤسسات (تجاری) در تعامل هستند و بیشتر این نوع از مؤسسات در بحث تعدد و توزیع شعب بانکی مورد توجه سیاستگذاران و ناظران نظام بانکی می‌باشند. مؤسسات تخصصی به لحاظ تعامل با افراد فعال در زمینه‌های خاص، کمتر در مبحث تعدد و توزیع شعب بانکی طرف صحبت می‌باشند. البته باید به این نکته نیز توجه نمود که مؤسسات تخصصی در ایران صرفاً به امور تخصصی خود نپرداخته و در حوزه‌های همپوشان با مؤسسات تجاری نیز فعالیت و با آنها رقابت می‌کنند. از این رو در تحلیل مسائل مرتبط با این مطالعه، مورد توجه و ارزیابی قرار گرفته‌اند. مؤسساتی که دارای فعالیت مشترک بین کشور ایران و خارج از ایران می‌باشند و همگی بیش از یک دفتر مرکزی در کشور ندارند، نیز در تحلیل‌ها خیلی مؤثر نبوده و به لحاظ خاص بودن زمینه فعالیت آنها، تعدد و توزیع شعب آنها خیلی مورد توجه و اثرگذار نخواهد بود.

با نگاه کلی به تعداد مؤسسات دولتی می‌توان شبکه توزیع وسیع آنها در کشور را به خوبی مشاهده کرد. مؤسساتی با بیشتر از ۱۰۰۰ شعبه در سطح کشور و حتی بالای ۳۰۰۰ شعبه، گویای شبکه وسیع توزیع خدمات بانکی توسط این مؤسسات است. در کنار این مؤسسات با تعداد شعب بالا، می‌توان مؤسساتی با تعداد شعب پایین‌تر نیز مشاهده نمود که یا در زمینه‌های تخصصی فعالیت می‌کنند و یا تازه تأسیس می‌باشند.

از سوی دیگر در مؤسسات غیردولتی نیز می‌توان بانک‌هایی با تعداد شعب بالا (بیش از ۱۰۰۰ شعبه) و بانک‌هایی با شبکه توزیع متوسط (تعداد شعب بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ عدد) مشاهده کرد که نکته جالب توجه این است که بانک‌های با تعداد شعب بالای ۱۰۰۰ عدد، از جمله بانک‌های دولتی خصوصی شده هستند که تحت جریان خصوصی‌سازی در کشور به جرگه بانک‌های غیردولتی پیوسته‌اند و خود بانک‌های با تعداد شعب متوسط، عموماً بانک‌هایی هستند که از ابتدای فعالیت خود، خصوصی بوده‌اند. مؤسساتی مثل قوامین نیز به دلیل تعلق و پشتگرمی به نهادهای دولتی، توانسته‌اند به نسبت شبکه وسیعی از تعداد شعب را ایجاد کنند. لازم به ذکر است از مؤسسات غیردولتی، برخی در قالب بانک قرض‌الحسنه و برخی در قالب مؤسسه اعتباری با زمینه فعالیت «عمومی» فعال هستند که زمینه تعامل این مؤسسات با سایر بانک‌های دولتی و غیردولتی، حدود فعالیت این مؤسسات را از فعالیت‌های محدود خود وسیع‌تر نموده است. البته علاوه بر اطلاعات موجود در جدول زیر باید به برخی از مؤسسات غیررسمی و مؤسساتی که از بانک مرکزی مجوز فعالیت اعتباری ندارند نیز اشاره کرد. برخی از نهادهای مردمی غیردولتی از جمله مساجد، هیئت‌های مذهبی و حتی خانواده‌ها و نیز نهادهای برآمده از نهادهای دولتی و غیردولتی مانند صندوق‌های قرض‌الحسنه وابسته به مدیریت آموزش و پرورش شهرستان‌ها به صورت خودجوش به راه‌اندازی مؤسسات و صندوق‌های قرض‌الحسنه مبادرت نموده‌اند که برخی از فعالیت‌های بانکی و اعتباری – از جمله دریافت و جمع‌آوری وجوه قرض‌الحسنه و پرداخت وام‌های قرض‌الحسنه – را انجام می‌دهند که تا حدودی بر سیستم بانکی و اعتباری کشور مؤثر هستند. اما به دلیل نبود اطلاعات جامع در خصوص

این صندوق‌های مؤسسات، نمی‌توان به صورت رسمی به آنها پرداخت و صرفاً تمرکز این مطالعه، بر نهادها و مؤسسات اعتباری می‌باشد که مجوز فعالیت از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران دارند.

جدول ۱. بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور بر حسب نوع فعالیت و تعداد شعب^۱

ردیف	عنوان	بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی	نوع (زمینه فعالیت)	دولتی - غیردولتی	تعداد شعب
۱	سپه	بانک	تجاری	دولتی	۱,۷۵۴
۲	ملی ایران	بانک	تجاری	دولتی	۳,۳۲۵
۳	پست بانک	شرکت	تجاری	دولتی	۴۰۶
۴	توسعه صادرات ایران	بانک	تخصصی	دولتی	۴۰
۵	صنعت و معدن	بانک	تخصصی	دولتی	۶۲
۶	کشاورزی	بانک	تخصصی	دولتی	۱,۹۲۸
۷	مسکن	بانک	تخصصی	دولتی	۱,۲۸۱
۸	توسعه تعاون	بانک	تخصصی	دولتی	۴۶۶
۹	اقتصاد نوین	بانک	تجاری	غیردولتی	۲۶۲
۱۰	پارسیان	بانک	تجاری	غیردولتی	۲۹۳
۱۱	کارآفرین	بانک	تجاری	غیردولتی	۱۰۶
۱۲	سامان	بانک	تجاری	غیردولتی	۱۴۲
۱۳	پاسارگاد	بانک	تجاری	غیردولتی	۳۲۷
۱۴	سرمایه	بانک	تجاری	غیردولتی	۱۵۳
۱۵	سینا	بانک	تجاری	غیردولتی	۲۴۲
۱۶	شهر	بانک	تجاری	غیردولتی	۲۶۱
۱۷	دی	بانک	تجاری	غیردولتی	۹۱
۱۸	انصار	بانک	تجاری	غیردولتی	۶۲۶
۱۹	تجارت	بانک	تجاری	غیردولتی	۲,۰۹۲
۲۰	رفاه کارگران	بانک	تجاری	غیردولتی	۱,۰۳۵
۲۱	صادرات ایران	بانک	تجاری	غیردولتی	۲,۷۰۶
۲۲	ملت	بانک	تجاری	غیردولتی	۱,۵۹۲
۲۳	گردشگری	بانک	تجاری	غیردولتی	۸۷
۲۴	حکمت ایرانیان	بانک	تجاری	غیردولتی	۱۲۸
۲۵	ایران زمین	بانک	تجاری	غیردولتی	۳۵۶
۲۶	قوامین	بانک	تجاری	غیردولتی	۷۲۱
۲۷	خاورمیانه	بانک	تجاری	غیردولتی	۱۳
۲۸	آینده	بانک	تجاری	غیردولتی	۱۶۵
۲۹	مهر ایران	بانک	قرض الحسنه	غیردولتی	۵۷۴
۳۰	رسالت	بانک	قرض الحسنه	غیردولتی	۲۳۳
۳۱	توسعه	مؤسسه مالی و اعتباری	عمومی	غیردولتی	۴۸

ردیف	عنوان	بانک یا مؤسسه اعتباری غیر بانکی	نوع (زمینه فعالیت)	دولتی - غیر دولتی	تعداد شعب
۳۲	کوثر	مؤسسه مالی و اعتباری	عمومی	غیر دولتی	۳۵۲
۳۳	عسکریه	مؤسسه مالی و اعتباری	عمومی	غیر دولتی	۲۳۹
۳۴	نور	مؤسسه مالی و اعتباری	عمومی	غیر دولتی	۳۴۳
کل شعب					۲۲,۴۴۹

مأخذ: سایت رسمی هر یک از مؤسسات اعتباری (تعداد شعب) و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (سایر اطلاعات) تا اسفندماه ۱۳۹۴.

در خصوص میزان سهم هر یک از مؤسسات دولتی و غیردولتی در نظام بانکداری ایران می‌توان اطلاعات جدول زیر را ارائه داد.

جدول ۲. توزیع بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور بر حسب نوع مالکیت

بانک‌های ایرانی - خارجی	مؤسسات غیردولتی		مؤسسات دولتی خصوصی شده		مؤسسات دولتی		تعداد کل شعب مؤسسات فعال	تعداد کل مؤسسات داخلی و خارجی	بانکداری ایران
	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب			
۱	۱	۵۷۶۲	۲۲	۷۴۲۵	۴	۹۲۶۲	۸	۲۲۴۵۰	۳۵
۰	۲/۹	۲۵/۷	۶۲/۹	۳۳/۱	۱۱/۴	۴۱/۳	۲۲/۹		درصد

مأخذ: سایت رسمی هر یک از مؤسسات اعتباری، اطلاعات تا اسفندماه ۱۳۹۴.

طبق آمار جدول مذکور، از کل تعداد مؤسسات اعتباری کشور، تنها ۲۲/۹ درصد دولتی و حدود ۷۴/۳ درصد غیردولتی (۱۱/۴ درصد بانک‌های خصوصی که قبلاً دولتی بوده‌اند) و مابقی (حدود ۲/۹ درصد) مشترک بین ایران و خارج هستند. از بین شعب ایجاد شده برای فعالیت‌های اعتباری این مؤسسات، ۴۱/۳ درصد در مالکیت بخش دولتی و ۵۸/۸ درصد در مالکیت بخش غیردولتی (۳۳,۱ درصد بانک‌های خصوصی که قبلاً دولتی بوده‌اند) می‌باشد و سهم ناچیزی به نسبت کل شعب، در مالکیت بانک‌های ایرانی - خارجی است. این اعداد نشان‌دهنده غلبه مؤسسات غیردولتی هم به لحاظ تعداد مؤسسه و هم به لحاظ تعداد شعب می‌باشد و به لحاظ رقابتی بودن ارائه خدمات اعتباری، می‌توان ایران را جزء کشورهای دانست که رقابتی متوسط بین مؤسسات اعتباری وجود دارد. نبود مؤسسات خارجی در کشور و نیز تعداد بسیار محدود شعب خارجی مؤسسات داخلی، نشان از تعاملات بانکی ضعیف بین ایران و جهان دارد. وجود تحریم‌های اقتصادی به خصوص در چند سال اخیر و نیز قوانین بانکی مخصوص کشور ایران و تفاوت با سایر نقاط جهان به لحاظ ایدئولوژیک و همچنین نگاه فرهنگی - اقتصادی مردم به فعالیت‌های بانکداری مؤسسه‌ای خارجی در کشور می‌تواند از جمله موانع پیش‌روی بخش خارجی برای ورود به بازار بانکی ایران باشد.

از زاویه دیگر می‌توان گستره نفوذ هر یک از مؤسسات بانکی را در کل نظام بانکداری ایران طبق آمار موجود در جدول زیر مورد ارزیابی قرار داد. در جدول زیر بر حسب تعداد شعب مؤسسات، طبقه‌بندی صورت گرفته و مؤسسات با بیش از ۳ هزار شعبه، بیش از ۲ هزار شعبه، بیش از هزار شعبه، مؤسسات دارای تعداد شعب سه رقمی، دو رقمی و تک رقمی در این طبقه‌ها قرار گرفته‌اند.

جدول ۳. توزیع بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور بر حسب تعداد شعب

کشور ایران	تعداد کل بانک‌های داخلی	تعداد کل شعب بانک‌های فعال	بانک‌های با بیش از ۳۰۰۰ شعبه		بانک‌های با بیش از ۲۰۰۰ شعبه		بانک‌های با بیش از ۱۰۰۰ شعبه		بانک‌های با تعداد شعبه سه رقمی		بانک‌های با تعداد شعبه دو رقمی		بانک‌های با تعداد شعبه تک رقمی	
			تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب
	۳۰ بانک داخلی	۲۲,۴۴۹	۱	۳۳۲۵	۲	۴۷۹۸	۵	۷۵۹۰	۲۰	۶۳۹۵	۶	۳۴۱	۰	۰
درصد	۴مؤسسه اعتباری		۲/۹	۱۴/۸	۵/۹	۲۱/۴	۱۴/۷	۳۳/۸	۵۸/۸	۲۸/۵	۱۷/۶	۱/۵	۰	۰

مأخذ: همان.

طبق این داده‌ها، تنها ۸ مؤسسه اعتباری، با بیش از هزار شعبه در کشور، حدود ۷۰ درصد از کل شعب موجود در کشور را دارا هستند و مابقی مؤسسات (۲۶ مؤسسه)، تنها ۳۰ درصد از کل شعب موجود در کشور را در اختیار دارند. این آمار نشان می‌دهد شبکه شعب بانکی در نظام بانکداری ایران در مالکیت تعداد محدودی مؤسسه است و هر چه حجم بیشتری از نظام بانکی کشور در تسلط تعداد محدودتری از مؤسسات باشد، قدرت بانک در تخطی و عدم تمکین از آیین‌نامه‌های نهادهای نظارتی به دلیل بالا رفتن هزینه‌های برخورد با بانک خاطی بیشتر می‌شود. این در حالی است که تنها ۲۸/۵ درصد از شعب مؤسسات در مالکیت مؤسسات با تعداد شعب سه رقمی و کمتر و تنها حدود ۱/۵ درصد از شعب مؤسسات مربوط به مؤسسات دارای تعداد شعب دو رقمی و کمتر می‌باشد. هر چه تعداد مؤسسات در نظام بانکی بیشتر شود، رقابت‌پذیری بیشتر شده و قدرت اثرگذاری نهادهای نظارتی نیز افزایش پیدا می‌یابد.

۱-۱. توزیع استانی شعب بانک‌ها

علاوه بر تعداد شعب بانکی در نظام بانکداری ایران، یکی از موضوعات مهم که محوریت این مطالعه را نیز دارد، بحث توزیع شعب در کشور است. انتظاری که از فعالیت نظام بانکداری در کشور وجود دارد این است که پوششی مناسب از شعب مؤسسات بانکی در کل کشور و متناسب با تمرکز جمعیتی در هر منطقه و نیز تمرکز نیازهای خدماتی در هر منطقه می‌باشد. به این معنا که با ثبات سایر عوامل، هر چه جمعیت منطقه‌ای بیشتر باشد، انتظار می‌رود برای خدمت‌رسانی بهتر، شبکه‌ای وسیع‌تر از شعب مؤسسات بانکی، منطقه را پوشش دهند و همچنین انتظار می‌رود هر چه نیازها به ارائه خدمات در

منطقه‌ای بیشتر است، شبکه‌ای قوی‌تر و وسیع‌تر از شعب، کار ارائه خدمات به اقشار مختلف را بر عهده بگیرند. از این رو در بحث توزیع شعب بانکی، دو مسئله اساسی وجود دارد: اول اینکه آیا شبکه شعب بانکی توان جوابگویی به نیازهای اعتباری مردم متمرکز در یک منطقه را دارد؟ و دوم اینکه آیا شبکه شعب بانکی به خوبی می‌توان نیازهای متمرکز مردم را به ارائه خدمات بانکی، پوشش دهد؟

همان‌گونه که از سؤالات فوق پیداست، سؤال اول مربوط به توزیع شعب بانکی به لحاظ تمرکز جمعیت و سؤال دوم مربوط به توزیع شعب بانکی به لحاظ تمرکز حجم گردش مالی در منطقه می‌شود که در قسمت بعد به این مورد می‌پردازیم و در این قسمت تنها توزیع شعب در مناطق را مورد بررسی قرار می‌دهیم. نکته‌ای که باید مورد توجه قرار دهیم این است که منظور از مناطق در این قسمت، تقسیمات جغرافیایی رسمی کشور در قالب استان‌هاست و در قسمت دوم تحقیق، برای بررسی توزیع منطقه‌ای کشورهای خارجی، از تقسیمات ایالتی آنها استفاده شده است.

در جدول زیر طبق اطلاعات به دست آمده از سایت‌های رسمی مؤسسات اعتباری کشور، آمار تفکیکی هر مؤسسه در هر استان ذکر شده است. برخی مؤسسات در برخی از استان‌ها تعداد شعب کمتر و در برخی دیگر تعداد شعب بیشتر دارند و استان تهران به عنوان پایتخت سیاسی و اقتصادی کشور و نیز نقطه تمرکز اغلب فعالیت‌های بانکی بیشترین تعداد شعب را در بین استان‌ها دارا می‌باشد. بعد از تهران استان‌های اصفهان، خراسان رضوی، فارس و خوزستان دارای بیشترین تعداد شعب و استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، خراسان شمالی، ایلام، خراسان جنوبی - که عموماً استان‌های محروم می‌باشند - کمترین تعداد شعب را دارا هستند و بقیه استان‌ها حد متوسطی از تعداد شعب را دارا می‌باشند. برخی مؤسسات در برخی استان‌های عموماً محروم اقدام به ایجاد شعبه نکرده‌اند.

جدول ۴. توزیع استانی شعب بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور

ردیف	عنوان	آذربایجان شرقی	آذربایجان غربی	اردبیل	اصفهان	البرز	ایلام	بوشهر	تهران	چهارمحال و بختیاری	خراسان رضوی	خراسان شمالی	خراسان جنوبی	خوزستان	زنجان	سمنان	سیستان و بلوچستان	فارس	قزوین	قم	کردستان	کرمان	کرمانشاه	کهگیلویه و بویر احمد	گلستان	گیلان	لرستان	مازندران	مرکزی	هرمزگان	همدان	یزد	
۱	سپه	۹۸	۵۹	۳۰	۱۶۰	۳۵	۲۰	۳۳	۲۷۰	۴۰	۱۲۰	۱۶	۲۰	۷۲	۲۰	۲۲	۴۴	۱۰۰	۳۴	۳۲	۳۱	۶۷	۴۷	۸	۳۶	۵۲	۴۴	۶۷	۳۴	۴۱	۴۶	۵۶	
۲	بانک ملی	۱۵۰	۹۸	۵۹	۲۳۱	۷۶	۴۷	۶۲	۶۰۷	۴۱	۲۰۲	۲۹	۴۵	۱۸۴	۴۸	۴۳	۸۳	۲۱۳	۵۰	۴۵	۴۹	۱۲۳	۸۶	۲۶	۵۴	۱۳۲	۷۷	۱۴۹	۷۳	۸۹	۶۳	۹۱	
۳	پست بانک	۱۹	۱۵	۸	۲۶	۱۲	۹	۱۳	۴۳	۵	۲۲	۵	۹	۱۸	۸	۶	۹	۲۳	۷	۶	۱۰	۱۴	۱۴	۴	۱۱	۲۱	۱۰	۱۷	۱۰	۱۲	۱۰	۱۱	
۴	توسعه صادرات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۲	۱	۳	۱	۱	
۵	صنعت و معدن	۳	۱	۱	۴	۳	۱	۱	۸	۱	۳	۱	۱	۱	۳	۲	۲	۱	۳	۱	۲	۱	۲	۱	۱	۲	۲	۲	۴	۱	۳	۱	۲
۶	بانک کشاورزی	۸۷	۶۵	۴۶	۱۴۴	۲۶	۳۳	۳۶	۱۵۷	۴۰	۱۴۷	۲۶	۴۰	۹۳	۳۳	۴۶	۵۴	۱۴۶	۳۳	۲۶	۴۳	۸۱	۵۱	۲۱	۴۲	۶۷	۵۲	۹۵	۶۴	۳۷	۵۱	۴۶	
۷	بانک مسکن	۶۷	۴۶	۲۳	۸۴	۳۲	۱۸	۲۳	۲۰۸	۱۳	۷۳	۱۳	۱۷	۷۱	۲۰	۲۲	۲۴	۸۷	۲۳	۱۵	۲۵	۲۵	۵۰	۴۰	۱۲	۵۱	۲۵	۵۴	۲۵	۲۵	۳۵	۲۵	
۸	توسعه تعاون	۳۲	۱۵	۱۱	۳۲	۹	۱۲	۱۲	۳۰	۸	۲۶	۸	۱۱	۱۹	۸	۹	۱۱	۲۶	۸	۵	۱۲	۲۸	۱۳	۶	۱۳	۱۸	۱۰	۲۳	۱۱	۱۳	۱۴	۱۳	
۹	اقتصاد نوین	۱۰	۶	۲	۱۶	۴	۱	۵	۱۰۴	۱	۱۰	۱	۲	۹	۴	۳	۲	۲۳	۴	۲	۴	۸	۲	۱	۴	۵	۲	۱۶	۳	۴	۱	۳	
۱۰	پارسیان	۶	۴	۲	۱۴	۷	۱	۳	۱۶۰	۲	۹	۱	۱	۵	۳	۲	۱۳	۱۲	۳	۲	۱	۶	۳	۳	۳	۹	۲	۱۳	۲	۴	۴	۲	
۱۱	کارآفرین	۳	۱	۲	۵	۰	۰	۱	۵۹	۰	۳	۰	۱	۲	۱	۱	۱	۳	۲	۱	۱	۱	۲	۰	۲	۲	۱	۴	۱	۲	۱	۲	۲
۱۲	بانک سامان	۵	۲	۱	۵	۴	۱	۱	۸۱	۱	۶	۱	۱	۲	۱	۱	۱	۴	۱	۲	۱	۳	۱	۱	۲	۱	۱	۴	۱	۳	۱	۱	۲
۱۳	بانک پاسارگاد	۱۱	۲	۲	۱۲	۱۰	۱	۱	۲۰۷	۱	۱۱	۱	۱	۱۲	۱	۲	۱	۱۰	۲	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۶	۲	۹	۳	۴	۲	۲	۲
۱۴	بانک سرمایه	۴	۵	۱	۸	۷	۱	۲	۶۵	۱	۹	۱	۱	۵	۲	۱	۱	۸	۱	۱	۴	۳	۲	۱	۱	۴	۲	۷	۴	۳	۳	۱	۱
۱۵	بانک سینا	۱۴	۹	۳	۲۵	۳	۱	۲	۵۱	۱	۱۶	۱	۱	۱۴	۲	۴	۲	۱۱	۳	۳	۴	۴	۷	۱	۶	۱۴	۳	۱۹	۴	۷	۴	۴	۳
۱۶	بانک شهر	۸	۲	۱	۱۶	۸	۱	۱	۱۴۱	۱	۱۳	۱	۱	۹	۱	۲	۱	۱۳	۷	۵	۱	۱	۲	۱	۳	۴	۲	۴	۲	۵	۲	۲	۲
۱۷	بانک دی	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۱	۵۴	۱	۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۳	۱	۲	۱	۱	۱
۱۸	بانک انصار	۲۶	۲۶	۹	۳۵	۱۸	۱۳	۲۱	۹۷	۱۳	۴۳	۶	۹	۲۷	۹	۱۰	۱۱	۴۵	۱۰	۴۴	۱۱	۱۷	۲۱	۷	۱۵	۱۸	۲۲	۲۲	۱۱	۱۲	۱۳	۱۷	
۱۹	تجارت	۷۶	۶۵	۲۸	۱۳۴	۳۹	۲۴	۵۰	۴۰۷	۱۸	۱۴۰	۱۶	۱۹	۱۳۶	۲۹	۴۰	۵۷	۱۴۶	۴۴	۳۴	۴۱	۷۴	۵۹	۱۷	۳۸	۶۲	۴۴	۶۷	۴۸	۶۷	۳۷	۳۷	۳۶
۲۰	رفاه کارگران	۴۷	۴۲	۱۸	۴۶	۱۸	۱۰	۱۹	۱۵۵	۱۸	۶۸	۱۰	۱۲	۶۵	۱۹	۲۰	۳۴	۶۰	۱۹	۱۱	۲۵	۴۴	۲۳	۱۱	۴۲	۱۸	۶۱	۲۱	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۷
۲۱	صادرات	۱۱۷	۶۳	۳۲	۲۲۲	۶۳	۲۴	۶۵	۴۶۵	۷۰	۲۰۲	۲۸	۳۵	۱۴۳	۲۸	۳۱	۶۴	۱۷۳	۴۷	۳۱	۳۱	۱۰۶	۵۶	۲۲	۴۷	۱۰۸	۴۵	۱۱۱	۵۲	۸۹	۴۸	۸۸	
۲۲	بانک ملت	۷۱	۵۴	۲۲	۱۲۵	۳۷	۱۶	۲۸	۲۸۸	۱۵	۱۱۹	۱۴	۱۸	۷۶	۲۵	۲۳	۳۰	۱۲۳	۲۵	۲۵	۲۶	۷۴	۳۷	۶	۳۷	۴۹	۲۲	۷۵	۳۱	۳۹	۲۶	۲۶	

ردیف	عنوان	آذربایجان شرقی	آذربایجان غربی	اردبیل	اصفهان	البرز	ایلام	بوشهر	تهران	چهارمحال و بختیاری	خراسان رضوی	خراسان شمالی	خراسان جنوبی	خوزستان	زنجان	سمنان	سیستان و بلوچستان	فارس	قزوین	قم	کردستان	کرمان	کرمانشاه	کهگیلویه بویر احمد	گلستان	گیلان	لرستان	مازندران	مرکزی	هرمزگان	همدان	یزد
۲۳	گردشگری	۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۴۵	۱	۴	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۲	۱	۱	۲	۱	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۱	
۲۴	حکمت ایرانیان	۷	۵	۱	۱۱	۱	۱	۴	۲۷	۱	۶	۱	۱	۱۲	۱	۴	۲	۵	۲	۲	۲	۴	۵	۱	۴	۵	۵	۱	۲	۲	۱	
۲۵	ایران زمین	۱۸	۶	۸	۲۰	۱۰	۱	۲	۶۳	۲	۲۵	۴	۱۰	۱۱	۲	۹	۵	۴۲	۴	۴	۱	۱	۸	۱۰	۱۳	۲۲	۵	۱۸	۲	۱۱	۳	
۲۶	قوامین	۳۵	۲۹	۱۵	۴۰	۲۴	۱۲	۱۵	۹۷	۰	۶۴	۱۲	۱۴	۳۰	۱۰	۱۲	۲۴	۳۶	۱۰	۱۰	۱۰	۱۸	۲۳	۰	۲۰	۲۱	۴۵	۱۶	۱۵	۱۲		
۲۷	خاورمیانه	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۹	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
۲۸	آینده	۴	۲	۱	۵	۳	۱	۲	۹۶	۱	۷	۱	۱	۹	۱	۱	۱	۳	۲	۱	۱	۱	۲	۱	۲	۲	۶	۱	۲	۲	۱	
۲۹	مهر ایران	۲۴	۲۶	۱۷	۳۵	۳	۱۳	۱۲	۳۳	۲۲	۳۳	۶	۱۲	۳۰	۱۹	۱۰	۱۴	۱۷	۱۰	۱۴	۱۷	۱۶	۲۸	۱۱	۲۰	۱۶	۲۷	۲۳	۱۸	۱۷	۲۲	
۳۰	رسالت	۰	۰	۲	۱۱	۷	۱	۳	۳۲	۰	۱۵	۳	۲	۱۲	۶	۱	۰	۱۲	۶	۵	۱۱	۳۴	۱۲	۰	۴	۷	۱۲	۵	۹	۱۱	۹	
۳۱	مؤسسه توسعه	۱	۱	۱	۲	۱	۰	۰	۱۶	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۴	۱	۲	۱	۱	
۳۲	مؤسسه کوثر	۳۸	۲۲	۹	۲۳	۲۰	۱	۲	۸۹	۲	۱۷	۱	۱	۱۵	۴	۳	۱	۱۷	۴	۵	۶	۹	۵	۱	۱۱	۱۰	۱۲	۲	۴	۵	۳	
۳۳	مؤسسه عسکریه	۰	۰	۰	۷	۴	۱	۶	۷۶	۰	۴۵	۷	۰	۱۵	۵	۱۱	۰	۱۷	۰	۲	۲	۷	۱	۰	۱۲	۷	۱۴	۰	۴	۳	۱	
۳۴	مؤسسه نور	۲	۱	۲	۵	۱۴	۱	۱۲	۴۴	۲	۱۹	۱۱	۸	۱	۱	۱۱	۸	۳۶	۲	۲	۲	۲	۷۳	۱	۱۲	۲	۲۱	۸	۱۲	۱	۱۶	

مأخذ: همان.

جدول ۵. استان‌های کشور بر حسب تعداد شعب بانکی

ردیف	استان‌هایی که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آنها بالاتر از متوسط کشوری (۳۳۴۷) است	استان	تعداد شعب	جمعیت استان (نفر)	جمعیت (نفر) به ازای هر شعبه
۱	استان‌هایی که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آنها بالاتر از متوسط کشوری (۳۳۴۷) است	سیستان و بلوچستان	۴۹۰	۲,۵۳۴,۳۲۷	۵,۱۷۲
۲		البرز	۵۰۱	۲,۴۱۲,۵۱۰	۴,۸۱۵
۳		آذربایجان غربی	۶۷۵	۳,۰۸۰,۵۷۶	۴,۵۶۴
۴		خوزستان	۱,۰۱۰۲	۴,۵۳۱,۷۲۰	۴,۱۱۲
۵		خراسان رضوی	۱,۴۸۲	۵,۹۹۴,۴۰۲	۴,۰۴۵
۶		همدان	۴۴۷	۱,۷۵۸,۲۶۸	۳,۹۳۳
۷		کردستان	۳۸۴	۱,۴۹۳,۶۴۵	۳,۸۹۰
۸		کهگیلویه و بویراحمد	۱۷۰	۶۵۸,۶۲۹	۳,۸۷۴
۹		گلستان	۴۶۲	۱,۷۷۷,۰۱۴	۳,۸۴۶
۱۰		لرستان	۴۵۸	۱,۷۵۴,۲۴۳	۳,۸۳۰
۱۱		خراسان شمالی	۲۲۹	۸۶۷,۷۲۷	۳,۷۸۹
۱۲		آذربایجان شرقی	۹۹۱	۳,۷۲۴,۶۲۰	۳,۷۵۸
۱۳		قم	۳۱۲	۱,۱۵۱,۶۷۲	۳,۶۹۱
۱۴		کرمانشاه	۵۵۸	۱,۹۴۵,۲۲۷	۳,۴۸۶
۱۵		اردبیل	۳۶۰	۱,۲۴۸,۴۸۸	۳,۴۶۸
۱۶	استان‌هایی که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آنها پایین‌تر از متوسط کشوری (۳۳۴۷) است	قزوین	۳۶۷	۱,۲۰۱,۵۶۵	۳,۲۷۴
۱۷		کرمان	۸۹۹	۲,۹۳۸,۹۸۸	۳,۲۶۹
۱۸		فارس	۱,۴۱۳	۴,۵۹۶,۶۵۸	۳,۲۵۳
۱۹		اصفهان	۱,۵۰۸	۴,۸۷۹,۳۱۲	۳,۲۳۶
۲۰		زنجان	۳۱۸	۱,۰۱۵,۷۳۴	۳,۱۹۴
۲۱		گیلان	۷۸۱	۲,۴۸۰,۸۷۴	۳,۱۷۷
۲۲		مازندران	۹۸۲	۳,۰۷۳,۹۴۳	۳,۱۳۰
۲۳		مرکزی	۴۶۲	۱,۴۱۳,۹۵۹	۳,۰۶۱
۲۴		چهارمحال و بختیاری	۳۱۴	۸۹۵,۲۶۳	۲,۸۵۱
۲۵		تهران	۴,۲۸۹	۱۲,۰۱۸۳,۳۹۱	۲,۸۴۱
۲۶		هرمزگان	۵۷۴	۱,۵۷۸,۱۸۳	۲,۷۴۹
۲۷		بوشهر	۴۳۹	۱,۰۳۲,۹۴۹	۲,۳۵۳
۲۸		خراسان جنوبی	۲۹۶	۶۶۲,۵۳۴	۲,۲۳۸
۲۹		ایلام	۲۶۹	۵۵۷,۵۹۹	۲,۰۷۳
۳۰		یزد	۵۵۲	۱,۰۷۴,۴۲۸	۱,۹۴۶
۳۱		سمنان	۳۶۵	۶۳۱,۲۱۸	۱,۷۲۹
	جمع استان‌ها	۲۲,۴۴۹	۷۵,۱۴۹,۶۶۹	۳,۳۴۷	

مأخذ: داده‌های جدول ۴.

در جدول فوق آمار برخی مؤسسات تخصصی دیده می‌شود که در هر استان تنها یک یا دو شعبه احداث نموده‌اند که به حسب کار تخصصی آنها و تعداد کم مشتریان و خاص بودن مراجعه‌کنندگان به این مؤسسات، این تعداد کم می‌باشد. بانک‌های توسعه صادرات و صنعت و معدن از جمله این مؤسسات هستند که به نظر می‌رسد بهتر است در راستای بهبود فضای کسب و کار و حمایت از تولید و نیز برای کاهش هزینه‌های مراجعه‌کنندگان به این دو بانک تخصصی - که عموماً از فعالان عرصه صنعت، معدن و تجارت می‌باشند- مخصوصاً در استان‌های تجاری، استان‌های مرزی، استان‌های صنعتی و معدنی کشور، تعداد شعب بیشتری - و یا حتی دفاتر کوچک بانکی- در این استان‌ها برای این دو بانک تخصصی احداث شود. سایر بانک‌های تخصصی به دلیل ورود به سایر عرصه‌های بانکداری (زمینه‌هایی که بانک‌های تجاری در آن فعالند) و نیز خاصیت زمینه تخصصی به دلیل ورود به سایر عرصه‌های بانکداری (زمینه‌هایی که بانک‌های تجاری بیشتر برخوردارند. در خصوص بانک‌های غیردولتی که عموماً تجاری می‌باشند، شاید بتوان دلیل عدم وجود شعبه در برخی استان‌ها را رویکرد اصلی حداکثرسازی سود برای بانک‌های غیردولتی در نظر گرفت که باعث می‌شود زمینه فعالیت این بانک‌ها در استان‌های محروم کاهش پیدا کرده و تمایل آنها برای حضور در عرصه ارائه خدمات بانکی در استان‌های محروم، کمتر از سایر استان‌ها باشد. البته عموماً به دلیل ضعیف بودن بانک‌های خصوصی در مقابل بانک‌های دولتی در توسعه شعب و هزینه‌بر بودن این اقدام، بانک‌های خصوصی روند کارآتر و آهسته‌تری را برای ایجاد شعب خود انتخاب کرده‌اند در حالی که شاید بانک‌های دولتی به دلایلی - از جمله ممانعت از افزایش بیکاری در سطح استان، تمایل شدید به حضور در بازار بانکی کشور در کنار بانک‌های غیردولتی و خالی نکردن عرصه فعالیت بانکی، نگاه مدیریت دولتی به حفظ بانک‌های دولتی در بازار بانکی کشور از منظر نهادی- از تعطیلی و ادغام شعب غیر کارآ و زیان‌ده خود، خودداری نمایند.

طبق جدول زیر استان تهران با ۴۲۸۹ شعبه (۱۹ درصد از شعب کل کشور) در صدر استان‌ها به لحاظ تعداد شعبه می‌باشد و بعد از آن استان‌های اصفهان، خراسان رضوی، فارس و خوزستان با هر یک ۱۵۰۸، ۱۴۱۳، ۱۴۸۲ و ۱۱۰۲ شعبه در رتبه‌های بعدی قرار دارند و این خود نشان از فاصله بسیار زیاد بین تعداد شعب استان تهران با سایر استان‌ها می‌باشد. استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، خراسان شمالی، ایلام و خراسان جنوبی نیز با ۱۷۰، ۲۲۹، ۲۶۹ و ۲۹۶ در بین استان‌ها، کمترین تعداد شعب را دارا می‌باشند.

با توجه سطوح مختلف جمعیتی در هر استان، نمی‌توان تعداد شعب در استان را به‌عنوان شاخص برای ارزیابی توزیع استانی شعب بانکی در نظر گرفت و باید تعداد شعب بانکی را متناسب با جمعیت هر استان تعدیل نمود. از این رو شاخص «جمعیت به ازای هر شعبه بانکی» به‌عنوان شاخص ارزیابی توزیع شعب استانی در نظر گرفته می‌شود. این شاخص بیان‌کننده متوسط تعداد افرادی است که در هر استان، به یک شعب بانکی دسترسی دارند و می‌توان آن را متوسط تعداد افرادی در نظر گرفت که برای آنها یک

شعبه بانکی احداث شده است. هر چه این شاخص کمتر باشد، سهولت دسترسی افراد به شعب بانکی در استان مورد نظر بیشتر و توزیع شعب در آن استان به لحاظ تناسب با جمعیت و پوشش جمعیتی، بهتر خواهد بود و افراد می‌توانند راحت‌تر به خدمات بانکی دسترسی داشته باشند و قاعدتاً بیشتر بودن این شاخص نشان از ازدحام جمعیتی شعب بانکی برای پاسخگویی به مراجعه‌کنندگان بانکی خواهد بود.

طبق آمار جدول فوق، استان‌های سیستان و بلوچستان، البرز، آذربایجان غربی، خوزستان و خراسان رضوی - رقم شاخص برای این استان‌ها به ترتیب برابر است با ۵۱۷۲، ۴۸۱۵، ۴۵۶۴، ۴۱۱۲، ۴۰۴۵ - به نسبت جمعیت خود در بین سایر استان‌ها، تعداد شعب بانکی کمتری دارند و در واقع هر شعبه بانکی در این استان‌ها، بیشترین جمعیت را برای پاسخگویی به خدمات بانکی در مقابل خود دارد. از سوی دیگر استان‌های سمنان، یزد، ایلام، خراسان جنوبی و بوشهر - رقم شاخص برای این استان‌ها به ترتیب برابر است با ۱۷۲۹، ۱۹۴۶، ۲۰۷۳، ۲۲۳۸ و ۲۳۵۳ - به ترتیب کمترین جمعیت را به ازای هر شعبه بانکی پیش رو دارند و این می‌تواند میزان و معیار خوبی برای ارائه بدتر خدمات بانکی در استان‌های دسته اول و ارائه بهتر خدمات بانکی در استان‌های دسته دوم باشد. البته متوسط تعداد جمعیت به ازای هر شعبه در کشور برابر ۳۳۴۷ است که برخی از استان‌ها دارای ارقامی بیشتر از این مقدار، با جمعیتی بیشتر از حد متوسط کشوری و استان‌هایی با ارقامی کمتر از این مقدار، با جمعیتی کمتر از حد متوسط کشوری به ازای هر شعبه بانک مواجهند. استان تهران با عدد ۲۸۴۱ تقریباً در بین همه استان‌ها به لحاظ جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در حد متوسط قرار دارد. در واقع با اینکه تعداد شعب بانکی در تهران بسیار بیشتر از سایر استان‌ها است، اما جمعیت بسیار زیاد و متراکم در این استان، منجر به پاسخگویی هر یک از شعب بانکی به تعداد بیشتری از جمعیت شده است.

نکته مهم در خصوص شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی این است که آیا برای مثال به طور متوسط تعداد ۲۴۸۱ نفر به ازای هر شعبه بانکی در تهران جوابگوی مقدار تقاضای ارائه خدمات بانکی در این استان می‌باشد یا خیر و آیا این رقم مطلوبی در نظام بانکی کشور می‌باشد یا خیر؟ آیا باید این رقم کمتر از این باشد و یا بیشتر از این مقدار؟ برای جواب به این سؤال دو مطلب مهم وجود دارد.

الف) مطلب اول اینکه آیا این تعداد جمعیت، تقاضای بالایی برای ارائه خدمات بانکی دارند یا خیر؟ این سؤال به این معناست که ممکن است هزار نفر در یک استان تقاضایی متفاوت برای ارائه خدمات بانکی نسبت به هزار نفر در استان دیگر داشته باشند. در واقع در برخی از استان‌ها هر فرد به سبب درآمد سرانه بالاتر عملیات بانکی بیشتری نیاز دارد. از سوی دیگر در برخی از استان‌ها ممکن است افراد درآمد سرانه بالایی داشته باشند اما به دلیل شرایط فرهنگی و اجتماعی تمایل به سپرده‌گذاری در بانک نداشته باشند و یا به دلایل اقتصادی سپرده‌های مازاد خود را در سایر بخش‌های اقتصادی غیر از بخش بانکی سرمایه‌گذاری نمایند. از این رو لازم است در کنار جمعیت هر استان، شاخص دیگری که نشانه توانگری اقتصادی در هر استان می‌باشد نیز در نظر گرفته شود.

ب) مطلب دوم اینکه برای جوابگویی به اینکه آیا جمعیت متوسط ۲۴۸۱ برای هر شعبه بانکی در تهران رقم مطلوبی است یا خیر باید به اندازه شعب بانکی نیز توجه نمود. عموماً در مطالعات خارجی اندازه شعب بانکی را با تعداد کارکنان بانک می‌سنجند^۱ که در ایران به دلیل متفاوت بودن نظام بانکی به لحاظ ساختار سازمانی و نیروی انسانی، بهتر است برای این تحقیق تعداد گیشه‌های دریافت و پرداخت در نظر گرفته شود. ممکن است در یک استان به سبب بزرگ بودن شعب بانکی (زیاد بودن گیشه‌ها با فرض سرانه تسهیلات یکسان در استان‌ها)، تعداد بیشتر جمعیت به ازای هر شعبه نسبت به استانی که شعب بانکی کوچک‌تری دارد، مقدار یکسان از تقاضای خدمات بانکی را جوابگو باشد. اما در این تحقیق به دلیل محدودیت‌های این پژوهش و نیز عدم پرداختن به موضوع اندازه شعب تاکنون در کشور و نبود آمارهای مشخص، از این نکته صرف‌نظر می‌شود و تمام بانک‌ها به صورت همگن در نظر گرفته می‌شود.

۲-۱. توزیع حجم گردش مالی شعب استان‌ها

برای تحلیل دقیق تأمین تقاضای خدمات بانکی در کشور لازم است علاوه بر توزیع شعب استانی که بر اساس جمعیت در هر استان مورد بررسی قرار گرفت، میزان توان اقتصادی مردم در استان نیز در نظر گرفته شود. به عبارتی ممکن است در دو استان تعداد جمعیت برابر باشد، اما در یک استان به دلیل درآمد سرانه بیشتر ساکنان و یا حجم فعالیت‌های اقتصادی بیشتر، میزان تقاضای ساکنین برای ارائه خدمات بانکی نیز بیشتر باشد. از این رو لازم است توان اقتصادی هر استان نیز در تحلیل توزیع شعب استانی مورد مذاقه قرار بگیرد. می‌توان از ملاک‌های مختلفی برای این معیار استفاده نمود. شاخص‌هایی چون مانده سپرده‌ها نزد بانک‌ها در هر استان، میزان تسهیلات ارائه شده به ساکنین در هر استان و ... که در این قسمت به فراخور موجود بودن آمار و اطلاعات، مانده تسهیلات و سپرده‌های ریالی و ارزی در هر استان به عنوان شاخص اصلی در نظر گرفته شده است. از این رو مانده تسهیلات و سپرده‌ها برای هر استان تا آبان‌ماه ۱۳۹۴ از پایگاه بانک مرکزی استخراج شده است. با نگاهی به مانده سپرده‌ها و تسهیلات در هر استان می‌توان به خوبی مشخص نمود که استان‌های تهران، اصفهان، فارس و خراسان رضوی به ترتیب بیشترین مانده سپرده‌ها و تسهیلات را دارا می‌باشند و از سوی دیگر استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، ایلام، خراسان شمالی و خراسان جنوبی کمترین مانده تسهیلات و سپرده‌ها را دارا می‌باشند. با توجه به آمار استان تهران فاصله بسیاری با سایر استان‌ها در این شاخص دارد که یکی از علل مهم بالا بودن رقم تسهیلات و سپرده‌ها در استان تهران، استقرار دفاتر بسیار زیاد شرکت‌ها و مؤسسات تولیدی سایر استان‌ها در استان تهران بوده و عمده فعالیت‌های بانکی آنها از طریق شعب بانک‌های این استان انجام می‌شود. چنانچه با توجه به میزان جمعیت هر استان، این شاخص تعدیل شود - میزان مانده سپرده‌ها و تسهیلات

1. Athanassopoulos, 1998; Berger et al., 1997; RG Dyson, 1999; Epstein and et al., 2013; Hannan & Hanweck, 2007

بر جمعیت تقسیم شود- و مانده سرانه تسهیلات در نظر گرفته شود، به ترتیب استان‌های تهران، یزد، اصفهان، مازندران، سمنان و ایلام دارای بیشترین مانده سرانه تسهیلات و به ترتیب استان‌های سیستان و بلوچستان، کردستان، همدان، لرستان و خراسان شمالی دارای کمترین مانده سرانه تسهیلات خواهند بود. عملاً میزان بسیار بالای مانده تسهیلات و مانده سرانه تسهیلات در استان تهران (۳۷/۴ میلیون تومان) باعث شده که در همه استان‌ها شاهد کمتر بودن مانده سرانه تسهیلات به نسبت متوسط مانده سرانه تسهیلات در کل کشور (برابر ۹/۷ میلیون تومان) باشیم که به دلیل تعدیل انحراف ناشی از داده‌های پرت در این پژوهش، مانده سرانه تسهیلات در کل کشور، بدون تهران نیز در نظر گرفته شده است. هر چه مانده سرانه تسهیلات در یک استان بیشتر باشد، نشان از بالاتر بودن حجم فعالیت فعالان اقتصادی و نیاز بیشتر به تعداد شعب بانکی برای ارائه خدمات بانکی می‌باشد.

جدول ۶. استان‌های کشور بر حسب تعداد شعب و مانده تسهیلات ریالی و ارزی

ردیف	استان (مرتب شده بر اساس ستون آخر)	تعداد شعب	جمعیت استان (نفر)	مانده تسهیلات و سپرده‌های ریالی و ارزی در آبان ۱۳۹۴ (میلیارد ریال)	مانده سرانه تسهیلات (میلیون تومان)
۱	تهران	۴۲۸۹	۱۲,۱۸۳,۳۹۱	۴,۵۵۴,۹۴۴	۳۷/۴
۲	یزد	۵۵۲	۱,۰۷۴,۴۲۸	۸۸,۴۸۹	۸/۲
۳	اصفهان	۱۵۰۸	۴,۸۷۹,۳۱۲	۳۵۱,۲۲۷	۷/۲
۴	مازندران	۹۸۲	۳,۰۷۳,۹۴۳	۱۸۹,۹۷۲	۶/۲
۵	سمنان	۳۶۵	۶۳۱,۲۱۸	۳۹,۱۰۹	۶/۲
۶	ایلام	۲۶۹	۵۵۷,۵۹۹	۲۹,۳۴۵	۵/۳
۷	کرمان	۸۹۹	۲,۹۳۸,۹۸۸	۱۵۱,۷۵۳	۵/۲
۸	قزوین	۳۶۷	۱,۲۰۱,۵۶۵	۶۱,۷۲۷	۵/۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۱۴	۸۹۵,۲۶۳	۴۴,۰۲۰	۴/۹
۱۰	بوشهر	۴۳۹	۱,۰۳۲,۹۴۹	۴۹,۲۵۸	۴/۸
۱۱	اذربایجان شرقی	۹۹۱	۳,۷۲۴,۶۲۰	۱۷۴,۷۷۷	۴/۷
۱۲	فارس	۱۴۱۳	۴,۵۹۶,۶۵۸	۲۱۴,۲۸۴	۴/۷
۱۳	زنجان	۳۱۸	۱,۰۱۵,۷۳۴	۴۷,۵۶۵	۴/۷
۱۴	قم	۳۱۲	۱,۱۵۱,۶۷۲	۵۰,۱۵۸	۴/۴
۱۵	خراسان جنوبی	۲۹۶	۶۶۲,۵۳۴	۲۹,۰۴۵	۴/۴
۱۶	مرکزی	۴۶۲	۱,۴۱۳,۹۵۹	۶۰,۲۷۳	۴/۳
۱۷	گیلان	۷۸۱	۲,۴۸۰,۸۷۴	۱۰۴,۹۳۶	۴/۲
۱۸	گلستان	۴۶۲	۱,۷۷۷,۰۱۴	۷۳,۳۹۱	۴/۱
۱۹	کرمانشاه	۵۵۸	۱,۹۴۵,۲۲۷	۷۶,۰۱۶	۳/۹
۲۰	هرمزگان	۵۷۴	۱,۵۷۸,۱۸۳	۶۰,۶۸۱	۳/۸
۲۱	کهگیلویه و بویراحمد	۱۷۰	۶۵۸,۶۲۹	۲۳,۹۷۴	۳/۶
۲۲	خراسان رضوی	۱۴۸۲	۵,۹۹۴,۴۰۲	۲۰۹,۵۱۴	۳/۵
۲۳	اردبیل	۳۶۰	۱,۲۴۸,۴۸۸	۴۲,۷۸۱	۳/۴
۲۴	آذربایجان غربی	۶۷۵	۳,۰۸۰,۵۷۶	۱۰۲,۸۱۵	۳/۳

استان‌هایی که مانده سرانه تسهیلات در آنها بالاتر از متوسط کشوری (۴/۳) بدون استان تهران است

استان‌هایی که مانده سرانه تسهیلات در آنها پایین‌تر از متوسط کشوری (۴/۳) بدون استان تهران است

ردیف	استان (مرتب شده بر اساس ستون آخر)	تعداد شعب	جمعیت استان (نفر)	مانده تسهیلات و سپرده‌های ریالی و ارزی در آبان ۱۳۹۴ (میلیارد ریال)	مانده سرانه تسهیلات (میلیون تومان)
۲۵	البرز	۵۰۱	۲,۴۱۲,۵۱۰	۷۶,۲۲۰	۳/۲
۲۶	خوزستان	۱۱۰۲	۴,۵۳۱,۷۲۰	۱۴۵,۳۳۲	۳/۲
۲۷	خراسان شمالی	۲۲۹	۸۶۷,۷۲۷	۲۷,۳۹۶	۳/۲
۲۸	لرستان	۴۵۸	۱,۷۵۴,۲۴۳	۵۳,۷۹۳	۳/۱
۲۹	همدان	۴۴۷	۱,۷۵۸,۲۶۸	۵۳,۶۷۳	۳/۱
۳۰	کردستان	۳۸۴	۱,۴۹۳,۶۴۵	۳۹,۵۸۷	۲/۷
۳۱	سیستان و بلوچستان	۴۹۰	۲,۵۳۴,۳۲۷	۳۶,۹۹۵	۱/۵
	کل کشور	۲۲۴۴۹	۷۵,۱۴۹,۶۶۹	۷,۲۶۳,۰۴۹	۹/۷
	کل کشور بدون تهران	۱۸۱۶۰	۶۲,۹۶۶,۲۷۵	۲,۷۰۸,۱۰۴	۴/۳

مأخذ: بانک مرکزی، اداره اطلاعات بانکی، دایره آمارهای استانی.

می‌تواند دو اثر فوق را (توزیع شعب استانی بر اساس جمعیت و بر اساس حجم گردش مالی در هر استان) با هم محاسبه نمود و از این طریق تصویر بهتری از وضعیت تعدد و توزیع شعب بانکی در استان‌ها ارائه داد. برای این منظور لازم است شاخص سومی برابر با حاصل ضرب جمعیت به‌ازای هر شعبه و مانده سرانه تسهیلات در هر استان تعریف شود تا بتوان استان‌ها را به‌طور همزمان با هر دو شاخص مذکور ارزیابی نمود. در واقع شاخص مذکور نشان‌دهنده «پتانسیل هر استان برای برخورداری از شعب بانکی»^۱ برای سهولت ارائه خدمات و بهبود توزیع شعب در استان می‌باشد. به این منظور که هر چه مانده سرانه تسهیلات در استان بیشتر باشد، نیاز و تقاضای بیشتری برای تسهیلات و بالطبع احداث شعب جدید در استان مذکور وجود داشته و از سوی دیگر هر چه توزیع شعب بر اساس جمعیت در استان بدتر باشد (میزان تعداد جمعیت استانی به‌ازای هر شعبه بانکی بیشتر باشد)، پتانسیل بیشتری برای برخورداری شعب بیشتر در آن استان وجود خواهد داشت. از این‌رو مطابق با شاخص سوم، هر چه میزان عدد به‌دست آمده برای هر استان بیشتر باشد، وضعیت استانی به‌لحاظ برخورداری از شعب بانکی مبرم‌تر بوده و باید برای بهبود توزیع شعب استانی در استان مورد نظر، اقداماتی (اعطای مجوز برای احداث شعب جدید بانکی) صورت بگیرد.

۱. در خصوص این شاخص باید به نکات زیر توجه داشت:

اولاً لازم است شاخص‌های جمعیت بر شعبه و تسهیلات بر جمعیت به‌صورت تفکیکی بیان شود، زیرا داریم مبنای تحلیلی جداگانه‌ای را برای هر یک از آنها می‌آوریم. «جمعیت بر شعبه» بیان‌کننده نشانه دسترسی افراد به شعبه و «تسهیلات بر جمعیت» نشان از توانایی اقتصادی مردم ساکن در منطقه است و باید این دو را کنار هم دید. ضمناً شاخص نهایی «پتانسیل هر استان برای برخورداری از شعب بانکی (تسهیلات بر شعبه)» دقیقاً پتانسیل منطقه برای تأسیس شعب را نشان می‌دهد. زیرا هر چه تسهیلات (سپرده‌ها) بیشتر باشد نیاز به معاملات بیشتر و بالطبع تقاضای خدمات بانکی بالا می‌رود. از سوی دیگر هر چه شعب بانکی در استان کمتر باشد دسترسی افراد به شعب سخت‌تر است و در مجموع افزایش شاخص تسهیلات بر شعبه نشان از پتانسیل منطقه برای برخورداری از شعب بانکی می‌باشد.

ثانیاً این شاخص دلیل بر احداث شعبه جدید نیست، بلکه در بسیاری موارد باید توزیع شعب بانکی را تصحیح کرد. ثالثاً مطابق این تحقیق بانک مرکزی نمی‌تواند و نباید تأسیس شعب جدید برای بانک‌ها را محدود یا ممنوع کند، بلکه باید احداث شعب جدید و توازن شعب قدیمی هر بانک در سطح استان‌های مختلف را جهت‌دهی نماید. با توجه به مفاد بند «۲» راهکارها، بانک مرکزی به‌عنوان بالاترین مقام سیاستگذار پولی در کشور باید الگوی مطلوب شعب بانکی هر منطقه را تعریف و سپس مطابق الگوی مذکور به بانک‌ها مطابق شرایطشان حق برخورداری از شعبه دهد. بانک‌هایی که بیشتر از میزان حق خود شعبه دارند، باید شعب خود را به سایر بانک‌هایی که کمتر از حق خود شعبه دارند و تقاضای شعبه جدید دارند، واگذار کنند. اگر تعداد کل بانک‌ها از تعداد کل مطلوب بانک‌ها کمتر بود اجازه تأسیس شعب جدید باید داده شود در غیراین صورت بانک‌ها باید شعب مازاد خود را به‌عنوان اموال غیرممنقول غیرضروری به فروش برسانند.

جدول ۷. استان‌های کشور بر حسب توزیع شعب، مانده سرانه تسهیلات و شاخص سوم

ردیف	استان (مرتب شده بر اساس ستون آخر)	تعداد شعب	مانده سرانه تسهیلات (میلیون تومان)	جمعیت به ازای هر شعبه	شاخص سوم (حاصل ضرب دو ستون قبل)
۱	تهران	۴۲۸۹	۳۷/۴	۲۸۴۱	۱۰۶,۲۱۵/۱
۲	اصفهان	۱۵۰۸	۷/۲	۳,۲۳۶	۲۳,۲۹۳/۷
۳	مازندران	۹۸۲	۶/۲	۳,۱۳۰	۱۹,۳۴۳/۶
۴	آذربایجان شرقی	۹۹۱	۴/۷	۳,۷۵۸	۱۷,۶۳۴/۳
۵	کرمان	۸۹۹	۵/۲	۳,۲۶۹	۱۶,۸۷۹/۳
۶	قزوین	۳۶۷	۵/۱	۳,۲۷۴	۱۶,۸۱۹/۲
۷	قم	۳۱۲	۴/۴	۳,۶۹۱	۱۶,۰۷۵/۳
۸	یزد	۵۵۲	۸/۲	۱,۹۴۶	۱۶,۰۲۷/۲
۹	گلستان	۴۶۲	۴/۱	۳,۸۴۶	۱۵,۸۸۴/۰
۱۰	آذربایجان غربی	۶۷۵	۳/۳	۴,۵۶۴	۱۵,۲۳۲/۵
۱۱	البرز	۵۰۱	۳/۲	۴,۸۱۵	۱۵,۲۱۲/۳
۱۲	فارس	۱۴۱۳	۴/۷	۳,۲۵۳	۱۵,۱۶۴/۶
۱۳	زنجان	۳۱۸	۴/۷	۳,۱۹۴	۱۴,۹۵۶/۹
۱۴	خراسان رضوی	۱۴۸۲	۳/۵	۴,۰۴۵	۱۴,۱۳۷/۹
۱۵	کهگیلویه و بویراحمد	۱۷۰	۳/۶	۳,۸۷۴	۱۴,۱۰۱/۳
۱۶	چهارمحال و بختیاری	۳۱۴	۴/۹	۲,۸۵۱	۱۴,۰۱۸/۲
۱۷	کرمانشاه	۵۵۸	۳/۹	۳,۴۸۶	۱۳,۶۲۲/۶
۱۸	گیلان	۷۸۱	۴/۲	۳,۱۷۷	۱۳,۴۳۸/۱
۱۹	خوزستان	۱۱۰۲	۳/۲	۴,۱۱۲	۱۳,۱۸۷/۲
۲۰	مرکزی	۴۶۲	۴/۳	۳,۰۶۱	۱۳,۰۴۸/۲
۲۱	همدان	۴۴۷	۳/۱	۳,۹۳۳	۱۲,۰۰۵/۹
۲۲	خراسان شمالی	۲۲۹	۳/۲	۳,۷۸۹	۱۱,۹۶۲/۷
۲۳	اردبیل	۳۶۰	۳/۴	۳,۴۶۸	۱۱,۸۸۳/۴
۲۴	لرستان	۴۵۸	۳/۱	۳,۸۳۰	۱۱,۷۴۴/۵
۲۵	بوشهر	۴۳۹	۴/۸	۲,۳۵۳	۱۱,۲۲۰/۷
۲۶	ایلام	۲۶۹	۵/۳	۲,۰۷۳	۱۰,۹۰۹/۵
۲۷	سمنان	۳۶۵	۶/۲	۱,۷۲۹	۱۰,۷۱۲/۶
۲۸	هرمزگان	۵۷۴	۳/۸	۲,۷۴۹	۱۰,۵۶۹/۸
۲۹	کردستان	۳۸۴	۲/۷	۳,۸۹۰	۱۰,۳۰۹/۹
۳۰	خراسان جنوبی	۲۹۶	۴/۴	۲,۲۳۸	۹,۸۱۱/۱
۳۱	سیستان و بلوچستان	۴۹۰	۱/۵	۵,۱۷۲	۷,۵۴۹/۸
	کل کشور	۲۲,۴۴۹	۹/۷	۳,۳۴۷	۳۲,۳۴۸
	کل کشور (بدون در نظر گرفتن تورش ناشی از مانده سرانه تسهیلات استان تهران)	۲۲,۴۴۹	۳/۴	۳,۳۴۷	۱۱,۳۸۰

مأخذ: داده‌های جدول ۶.

طبق ارقام به دست آمده در جدول فوق، بیشترین پتانسیل برخوردار از شعب بانکی به ترتیب در استان‌های تهران، اصفهان، فارس، خوزستان، قم و البرز می‌باشد و کمترین پتانسیل برخوردار از شعب

بانکی به ترتیب در استان‌های ایلام، لرستان، خراسان جنوبی، کردستان و کهگیلویه و بویراحمد است و باید برای احداث شعب جدید بانکی در استان‌های مختلف، این شاخص (شاخص سوم) را مورد توجه قرار داد. در استان‌های گروه اول در فوق، باید برای بهبود تسهیلات و توزیع بهتر شعب بانکی، شعب جدید احداث شود و در استان‌های گروه دوم، پتانسیل برخورداری از شعب، کمتر است. غالباً می‌بینیم که استان‌های ثروتمند به لحاظ تولید و حجم فعالیت‌های اقتصادی، پتانسیل بیشتری برای برخورداری از شعب دارا بوده و استان‌های محروم پتانسیل کمتری دارند. می‌توان دلیل اصلی برای این ادعا را در تقاضای استان‌ها به ارائه خدمات بانکی جستجو کرد. استان‌های ثروتمند با فعالیت اقتصادی بیشتر و قوی‌تر نیاز بیشتری به ارائه خدمات بانکی نسبت به استان‌های محروم دارند. برای مثال در استان تهران، پتانسیل بسیار بالایی در برخورداری از شعب بانکی وجود دارد.

در شاخص سوم نیز به دلیل فاصله خیلی زیاد استان تهران نسبت به سایر استان‌ها، متوسط پتانسیل کشوری در برخورداری از شعب از رقم این پتانسیل در سایر استان‌ها بسیار بالاتر می‌باشد که به دلیل رفته انحراف ناشی از مانده سرانه تسهیلات در تهران، متوسط کشوری بدون سرانه مانده تسهیلات تهران نیز در نظر گرفته شده است.

۲. تعدد و توزیع شعب در کشورهای منتخب

برای اینکه بتوان تصویر دقیق‌تری از بحث تعدد و توزیع شعب بانکی ارائه داد و بتوان مقایسه‌ای مناسب بین کشور ایران و سایر نقاط جهان داشت، باید به تعداد شعب بانکی بر اساس جمعیت در کشورهای مختلف نیز پرداخته شود. از این رو در نگاه کلی، کشورهایی که درآمد سرانه بالایی دارند به عنوان کشورهای ثروتمند، کشورهایی که از سیستم بانکداری قوی و تعداد بانک‌های برتر بیشتری در صدر بانک‌های برتر جهانی به لحاظ اعتبار برخوردارند، کشورهای نفتی و عضو اوپک و کشورهای تازه صنعتی شده که شرایط مشابهی با اقتصاد ایران دارند، مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. در سایت بانک جهانی برای این بررسی شاخص «تعداد شعب بانک‌های تجاری به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر» ارائه شده است که در جدول ذیل مورد استفاده قرار گرفته است.

جدول ۸. ایران و کشورهای منتخب بر اساس شعب به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر

تعداد شعب بانک‌های تجاری به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر ^۱						نام کشور	ردیف
۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹		
۲۷/۳	۲۷/۴	۲۶/۸	۲۹/۲	۲۵,۹	۲۸,۱	ایران	۱
۳۲/۴	۳۳/۶	۳۴/۸	۳۵	۳۵/۳	۳۵/۷	آمریکا*	۲
	۲۵/۲	۲۲/۱	۲۴/۱	۲۴/۷	۲۵/۴	انگلیس*	۳
۴۵/۹	۴۷/۴	۴۸/۸	۵۰/۲	۵۱/۷	۵۲/۶	سوئیس*	۴
۲۱/۱	۲۱/۶	۲۱,۸	۲۱,۷	۲۲,۵	۲۳	سوئد*	۵
۲۴	۲۴/۲	۲۴/۳	۲۴/۲	۲۴/۱	۲۴/۲	کانادا*	۶
۳۸	۳۸/۶	۳۸/۹	۴۱/۳	۴۱/۵	۴۱/۹	فرانسه*	۷
۱۴/۵	۱۴/۹	۱۴/۲	۱۵/۵	۱۵/۷	۱۵/۸	آلمان*	۸
۱۴/۸	۱۷/۴	۱۹/۷	۲۱/۳	۲۳	۲۵/۲	هلند*	۹
۱۴/۹	۱۵/۶	۱۶	۱۵/۱	۱۱/۳	۱۱/۸	اتریش	۱۰
۵۹/۶	۶۲/۷	۶۵/۹	۶۷/۵	۶۷/۸	۶۸/۸	ایتالیا*	۱۱
۲۱/۴	۲۲/۹	۲۴/۶	۲۷/۲	۲۸/۲	۳۴/۴	ایرلند	۱۲
۳۳/۹	۳۳/۹	۳۳/۹	۳۳/۹	۳۳/۸	۳۳/۸	ژاپن*	۱۳
۱۷/۴	۱۸/۲	۱۸/۴	۱۸/۳	۱۸/۳	۱۸/۳	کره جنوبی	۱۴
۸/۶	۹	۹/۹	۱۰/۷	۱۱	۱۰/۹	نروژ	۱۵
۲۹/۲	۳۰/۲	۳۰/۹	۳۰/۳	۳۰/۷	۳۱/۲	استرالیا*	۱۶
۲۲/۷	۲۲/۹	۲۳/۴	۲۳/۹	۲۳/۹	۲۳/۶	هنگ کنگ	۱۷
۹/۴	۹/۵	۹/۸	۱۰	۱۰/۲	۱۰/۲	سنگاپور*	۱۸
۱۶/۹	۱۶/۷	۱۵/۷	۱۶/۶	۱۶/۱	۱۶	کویت*	۱۹
۹/۲	۸/۸	۸/۶	۸/۶	۸/۵	۸/۴	عربستان	۲۰
۱۱/۹	۱۲/۴	۱۱/۹	۱۱/۸	۱۱/۹	۱۲/۲	امارات	۲۱
۱۶	۱۸/۳	۱۹/۷	۲۱/۳	۲۲/۷	۲۳/۷	عمان	۲۲
۱۴/۴	۱۲/۵	۱۳/۲	۱۳/۳	۱۸/۴	۱۸/۶	قطر	۲۳
۸/۱	۷/۸	۷/۷				چین*	۲۴

Source: www.worldbank.org (data.worldbank.org/indicator/FB.CBK.BRCH.P5).

* کشورهایی که سیستم بانکداری قدرتمند در سطح جهانی دارند.

برای اینکه بتوان آمارهای جدول فوق را با آمارهای کشوری مقایسه نمود، لازم است «میزان جمعیت به ازای هر شعبه بانکی» در نظر گرفته شود. از این رو هر چه رقم این شاخص بیشتر باشد، نشان‌دهنده ازدحام جمعیتی به ازای هر شعبه بانکی می‌باشد.

جدول ۹. ایران و کشورهای منتخب بر اساس جمعیت به ازای هر شعبه بانکی

ردیف	نام کشور به ترتیب متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی	تعداد افراد به ازای هر شعبه بانکی				
		۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰
۱	ایتالیا*	۱,۶۷۸	۱,۵۹۵	۱,۵۱۷	۱,۴۸۱	۱,۴۷۵
۲	سوئیس*	۲,۱۷۹	۲,۱۱۰	۲,۰۴۹	۱,۹۹۲	۱,۹۳۴
۳	فرانسه*	۲,۶۳۲	۲,۵۹۱	۲,۵۷۱	۲,۴۲۱	۲,۴۱۰
۴	آمریکا*	۳,۰۸۶	۲,۹۷۶	۲,۸۷۴	۲,۸۵۷	۲,۸۳۳
۵	ژاپن*	۲,۹۵۰	۲,۹۵۰	۲,۹۵۰	۲,۹۵۰	۲,۹۵۹
۶	استرالیا*	۳,۴۲۵	۳,۳۱۱	۳,۲۳۶	۳,۳۰۰	۳,۲۵۷
۷	ایران	۳,۶۶۳	۳,۶۵۰	۳,۷۳۱	۳,۴۲۵	۳,۸۶۱
۸	ایرلند	۴,۶۷۳	۴,۳۶۷	۴,۰۶۵	۳,۶۷۶	۳,۵۴۶
۹	انگلیس*		۳,۹۶۸	۴,۵۲۵	۴,۱۴۹	۴,۰۴۹
۱۰	کانادا*	۴,۱۶۷	۴,۱۳۲	۴,۱۱۵	۴,۱۳۲	۴,۱۴۹
۱۱	هنگ کنگ	۴,۴۰۵	۴,۳۶۷	۴,۲۷۴	۴,۱۸۴	۴,۱۸۴
۱۲	سوئد*	۴,۷۳۹	۴,۶۳۰	۴,۵۸۷	۴,۶۰۸	۴,۴۴۴
۱۳	عمان	۶,۲۵۰	۵,۴۶۴	۵,۰۷۶	۴,۶۹۵	۴,۴۰۵
۱۴	هلند*	۶,۷۵۷	۵,۷۴۷	۵,۰۷۶	۴,۶۹۵	۴,۳۴۸
۱۵	کره جنوبی	۵,۷۴۷	۵,۴۹۵	۵,۴۳۵	۵,۴۶۴	۵,۴۶۴
۱۶	کویت*	۵,۹۱۷	۵,۹۸۸	۶,۳۶۹	۶,۰۲۴	۶,۲۱۱
۱۷	آلمان*	۶,۸۹۷	۶,۷۱۱	۷,۰۴۲	۶,۴۵۲	۶,۳۶۹
۱۸	قطر	۶,۹۴۴	۸,۰۰۰	۷,۵۷۶	۷,۵۱۹	۵,۴۳۵
۱۹	اتریش	۶,۷۱۱	۶,۴۱۰	۶,۲۵۰	۶,۶۲۳	۸,۸۵۰
۲۰	امارات	۸,۴۰۳	۸,۰۶۵	۸,۴۰۳	۸,۴۷۵	۸,۴۰۳
۲۱	نروژ	۱۱,۶۲۸	۱۱,۱۱۱	۱۰,۱۰۱	۹,۳۴۶	۹,۰۹۱
۲۲	سنگاپور*	۱۰,۶۳۸	۱۰,۵۲۶	۱۰,۲۰۴	۱۰,۰۰۰	۹,۸۰۴
۲۳	عربستان	۱۰,۸۷۰	۱۱,۳۶۴	۱۱,۶۲۸	۱۱,۶۲۸	۱۱,۷۶۵
۲۴	چین*	۱۲,۳۴۶	۱۲,۸۲۱	۱۲,۹۸۷		

مأخذ: داده‌های جدول ۸.

* کشورهایایی که سیستم بانکداری قدرتمند در سطح جهان دارند.

طبق آمارهای فوق، ایران طی سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴ روند مشخصی به لحاظ جمعیت به‌ازای هر شعبه بانکی نداشته و این شاخص برای ایران نوسانی بوده است. در بین همه کشورها، کشورهای ایتالیا و سوئیس از بهترین وضعیت شاخص برخوردار هستند. از سوی دیگر کشورهای چین، عربستان، سنگاپور، نروژ و امارات بدترین وضعیت شاخص را دارا هستند. در واقع کشور ایران به لحاظ شاخص جمعیت به‌ازای هر شعبه بانکی در رده‌های متوسط رو به بالا قرار دارد و وضعیت جمعیت به‌ازای هر شعبه در ایران (توزیع جمعیتی شعب بانکی) در میان کشورهای ثروتمند عموماً متوسط رو به خوب و در میان

کشورهای نفتی و عضو اوپک وضعیت بسیار خوبی است و کشورهایمانند انگلیس، کره جنوبی، سوئد، کانادا، هلند، آلمان نسبت به ایران وضعیت بدتری دارند. البته نمی‌توان این شاخص را به‌عنوان شاخص اصلی در ارزیابی کشورها به لحاظ توزیع شعب بانکی در نظر گرفت. شاخص‌های دیگری از جمله وسعت و به‌کارگیری نظام بانکداری الکترونیکی، فرهنگ اقتصادی مردم در نحوه تعامل با بانک، اعتماد مردم به سیستم‌های بانکداری مجازی و ... نیز در وجود شبکه شعب فیزیکی بانکی مطلوب مؤثر است که باید برای تحلیل خوب و جامع، همه این شاخص‌ها را در کنار یکدیگر دید. ممکن است وضعیت بانکداری در کشوری که رقم شاخص جمعیت به‌ازای هر شعبه بانکی در آن بالاست، وضعیت خوبی باشد و به‌دلیلی - مثلاً وجود سیستم وسیع و کارآی بانکداری الکترونیک - نیازی به تعداد شعب فیزیکی بیشتری نباشد. حال برای اینکه به‌طور تخصصی‌تر به مطالعه نظام‌های بانکداری از حیث تعداد و توزیع شعب بانکی پرداخته شود، لازم است اطلاعات ایالتی و تعداد شعب بانکی در کشورهای منتخب مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. در این قسمت به مطالعه تعدد و توزیع شعب بانکی در کشورهای آمریکا، هند، انگلیس، کانادا و ترکیه پرداخته می‌شود.

۱-۲. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور آمریکا

یکی از کشورهای دارای جایگاه در عرصه اقتصادی و بانکداری جهان ایالات متحده آمریکا است که می‌توان از ارزیابی و بررسی تعداد شعب و توزیع جمعیتی آن، به اطلاعات خوبی در زمینه تعدد و توزیع شعب بانکی دست پیدا کرد. بانکداری سنتی ایران در برخی موارد نزدیک به مدل بانکداری آمریکای شمالی بوده و رفتارهای مشتریان نظام بانکی ما شباهت زیادی به مشتریان آمریکای شمالی دارد. استفاده زیاد از چک به‌عنوان ابزار پرداخت یکی از شاخصه‌های رفتاری مشتریان بانک‌های آمریکای شمالی است که در بانکداری سنتی ایران نیز به چشم می‌خورد. ازسوی دیگر وسعت جغرافیایی، تنوع آب و هوایی و پراکندگی شهرها نیز در ایران به کشورهای آمریکای شمالی نزدیک‌تر است تا به کشورهای اروپایی که غالباً از تراکم شهری بالا و وسعت کم برخوردارند.

در خصوص اطلاعات مورد نیاز برای تحلیل تعدد و توزیع شعب در ایالات متحده آمریکا می‌توان به اطلاعات زیر استناد کرد. در آمریکا ۶۲۳۹ مؤسسه اعتباری در قالب بانک‌های تجاری و تخصصی در حال فعالیت هستند و حدود ۴۰ مؤسسه نیز در حال پیوستن به خیل عظیم مؤسسات مالی و اعتباری می‌باشند. از این مقدار، حدود ۹۴ هزار شعبه بانکی در این کشور فعال است که به نسبت، نشان از شبکه شعب بانکی وسیع و تعداد مؤسسات اعتباری بسیار زیاد می‌باشد. البته همه این مؤسسات در آمریکا داخلی نیستند و به‌دلیل باز بودن اقتصاد ملی آمریکا برای فعالیت مؤسسات خارجی مطابق قانون تجارت ایالات متحده آمریکا، مؤسسات خارجی نیز در بازار بانکی این کشور سهمی دارند. حضور بانک‌هایی از کشورهای ایتالیا، هند، کانادا، انگلیس، قطر و ... همگی مؤید این ادعاست.

جدول ۱۰. توزیع بانک‌های کشور آمریکا بر حسب تعداد شعب هر بانک

کشور آمریکا**	تعداد کل بانک‌های فعال**	تعداد کل شعب بانک‌های فعال	بانک‌های با بیش از ۵۰۰۰ شعبه		بانک‌های با بیش از ۳۰۰۰ شعبه		بانک‌های با بیش از ۱۰۰۰ شعبه		بانک‌های با تعداد شعبه سه‌رقمی		بانک‌های با تعداد شعبه کمتر از ۱۰۰ عدد	
			تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب
	۶،۲۳۹	۹۴،۰۳۷	۲	۱۱۸۱۶	۲	۸۰۸۲	۷	۱۱۷۳۰	۸۱	۲۱۶۴۰	۱۰۶۲	۲۳۵۸۴
درصد			۰	۱۲/۶	۰	۸/۶	۰/۱	۱۲/۵	۱/۳	۲۳	۱۷	۲۵/۱

Source: www.usbanklocations.com/bank-rank/number-of-branches.html?d=

* آمارهای جدول تا ۳۰/۹/۲۰۱۵.

** تعداد بانک‌های در حال احداث در این کشور حدود ۴۰ عدد است.

طبق جدول فوق، در بازار بانکی آمریکا که حتی ۲ بانک با بیش از ۵ هزار شعبه وجود دارد و حدود ۱۱ هزار شعبه از شعب بانکی تنها مربوط به این ۲ بانک است؛ ۲ بانک با تعداد شعب بیش از ۳ هزار عدد وجود دارد و مجموعاً بیش از ۸ هزار شعبه از شعب بانک‌های آمریکا را این بانک‌ها در اختیار دارند (مجموعاً نزدیک به ۲۰ هزار شعبه از شعب بانک‌های آمریکا تنها در مالکیت ۴ بانک می‌باشد)، درصد قابل توجهی از مؤسسات بانکی (حدود ۸۱/۵ درصد) از تعداد شعب کمتر از ۱۰ شعبه برخوردارند و تنها ۱/۴ درصد از مؤسسات بانکی در آمریکا، تعداد شعبشان بیش از ۱۰۰ عدد می‌باشد. این رقم برای رقابتی بودن بازار بانکی در آمریکا بسیار حائز اهمیت است. هر چه تعداد مؤسسات بانکی در بازار بانکی یک کشور بیشتر باشد، فضای رقابتی در آن بازار بیشتر بوده و بانک‌ها برای جذب مشتریان بیشتر به سمت افزایش کارایی در ارائه خدمات، افزایش کیفیت ارائه خدمات بانکی و افزایش تعداد خدمات بانکی پیش خواهند رفت و از سوی دیگر قدرت انحصاری و نیز قدرت اعمال قدرت مؤسسات بانکی در مقابله با آیین‌نامه‌ها و قوانین نظارتی کاهش پیدا کرده و ناظران بانکی می‌توانند روان‌تر و با مشکلات کمتری کار نظارت بر مؤسسات بانکی را پیگیری نمایند. البته تنها حدود ۱۷ درصد از کل شعب بانکی در مالکیت مؤسسات با تعداد شعب کمتر از ۱۰۰ عدد و بیشتر از ۱۰ عدد (تعداد شعب دورقمی) می‌باشد.

با توجه به آمار، بیشترین درصد (۲۵/۱ درصد) از شعب بانکی در اختیار مؤسسات با تعداد شعب دورقمی می‌باشد و بعد از آن، رتبه بعدی سهم شعب از کل شعب بازار بانکی آمریکا (حدود ۲۳ درصد)، در اختیار بانک‌های با تعداد شعب سه‌رقمی می‌باشد.

اما در خصوص توزیع شعب در نواحی جمعیتی آمریکا (تقسیمات کشوری در آمریکا بنا بر ایالت می‌باشد)، می‌توان به اطلاعات زیر استناد نمود. کشور آمریکا از ۵۱ ایالت تشکیل شده که بیشترین جمعیت در بین ایالات، مربوط به کالیفرنیا با حدود ۳۸ میلیون نفر و کمترین آن مربوط به وایومینگ با حدود ۵۸۰ هزار نفر می‌باشد. در خصوص تعداد شعب در هر ایالت نیز می‌توان ایالت کالیفرنیا را با ۷۱۸۸ شعبه دارای بیشترین تعداد شعب بانکی و ایالت آلاسکا را با ۱۳۱ شعبه دارای کمترین تعداد شعب بانکی

دانست. کشور آمریکا تنوع آب و هوایی و وسعت بسیاری دارد و علیرغم وسعت زیاد، منابع به صورت متوازن در این کشور تقسیم شده است. البته برخی از مناطق و ایالاتها در این کشور (مانند ایالت آلاسکا) به دلیل مشکلات جوی و ... جزء مناطق کمتر توجه شده به حساب می آیند.

جدول ۱۱. توزیع شعب بانکی در ایالت‌های کشور آمریکا

کشور آمریکا									
رتبه	نام ایالت*	تعداد شعب**	جمعیت (نفر)***	جمعیت به ازای هر شعبه	رتبه	نام ایالت	تعداد شعب	جمعیت (نفر)	جمعیت به ازای هر شعبه
۱	California	۷۱۸۸	۳۸,۳۳۲,۵۲۱	۵,۳۳۳	۲۷	Oregon	۱۰۶۰	۳,۹۳۰,۰۶۵	۳,۷۰۸
۲	Texas	۶۷۸۷	۲۶,۴۴۸,۱۹۳	۳,۸۹۷	۲۸	Oklahoma	۱۳۶۰	۳,۸۵۰,۵۶۸	۲,۸۳۱
۳	New York	۵۳۲۷	۱۹,۶۵۱,۱۲۷	۳,۶۸۹	۲۹	Connecticut	۱۲۴۸	۳,۵۹۶,۰۸۰	۲,۸۸۱
۴	Florida	۵۴۶۵	۱۹,۵۵۲,۸۶۰	۳,۵۷۸	۳۰	Iowa	۱۵۷۹	۳,۰۹۰,۴۱۶	۱,۹۵۷
۵	Illinois	۴۶۷۷	۱۲,۸۸۲,۱۳۵	۲,۷۵۴	۳۱	Mississippi	۱۱۹۹	۲,۹۹۱,۲۰۷	۲,۴۹۵
۶	Pennsylvania	۴۴۴۳	۱۲,۷۷۳,۸۰۱	۲,۸۷۵	۳۲	Arkansas	۱۳۸۳	۲,۹۵۹,۳۷۳	۲,۱۴۰
۷	Ohio	۳۸۷۱	۱۱,۵۷۰,۸۰۸	۲,۹۸۹	۳۳	Utah	۵۸۰	۲,۹۰۰,۸۷۲	۵,۰۰۲
۸	Georgia	۲۵۱۱	۹,۹۹۲,۱۶۷	۳,۹۷۹	۳۴	Kansas	۱۴۷۶	۲,۸۹۳,۹۵۷	۱,۹۶۱
۹	Michigan	۲۹۶۰	۹,۸۹۵,۶۲۲	۳,۳۴۳	۳۵	Nevada	۵۱۰	۲,۷۹۰,۱۳۶	۵,۴۷۱
۱۰	North Carolina	۲۵۳۸	۹,۸۴۸,۰۶۰	۳,۸۸۰	۳۶	New Mexico	۵۰۰	۲,۰۸۵,۲۸۷	۴,۱۷۱
۱۱	New Jersey	۳۱۲۴	۸,۸۹۹,۳۳۹	۲,۸۴۹	۳۷	Nebraska	۱۰۸۳	۱,۸۶۸,۵۱۶	۱,۷۲۵
۱۲	Virginia	۲۵۴۶	۸,۰۲۶,۴۰۵	۳,۲۴۴	۳۸	West Virginia	۶۵۸	۱,۸۵۴,۳۰۴	۲,۸۱۸
۱۳	Washington	۱۸۱۴	۶,۹۷۱,۴۰۶	۳,۸۴۳	۳۹	Idaho	۵۱۹	۱,۶۱۲,۱۳۶	۳,۱۰۶
۱۴	Massachusetts	۲۲۰۸	۶,۶۹۲,۸۲۴	۳,۰۳۱	۴۰	Hawaii	۲۸۰	۱,۴۰۴,۰۵۴	۵,۰۱۴
۱۵	Arizona	۱۲۹۹	۶,۶۲۶,۶۲۴	۵,۱۰۱	۴۱	Maine	۵۰۰	۱,۳۲۸,۳۰۲	۲,۶۵۷
۱۶	Indiana	۲۲۰۸	۶,۵۷۰,۹۰۲	۲,۹۷۶	۴۲	New Hampshir	۴۳۷	۱,۳۲۳,۴۵۹	۳,۰۲۹
۱۷	Tennessee	۲۲۵۱	۶,۴۹۵,۹۷۸	۲,۸۸۶	۴۳	Rhode Island	۲۶۶	۱,۰۵۱,۵۱۱	۳,۹۵۳
۱۸	Missouri	۲۳۷۸	۶,۰۴۴,۱۷۱	۲,۵۴۲	۴۴	Montana	۳۹۵	۱,۰۱۵,۱۶۵	۲,۵۷۰
۱۹	Maryland	۱۶۲۷	۵,۹۲۸,۸۱۴	۳,۶۴۴	۴۵	Delaware	۲۷۶	۹۲۵,۷۴۹	۳,۳۵۴
۲۰	Wisconsin	۲۲۱۰	۵,۷۴۲,۷۱۳	۲,۵۹۹	۴۶	South Dakota	۴۷۱	۸۴۴,۸۷۷	۱,۷۹۴
۲۱	Minnesota	۱۷۵۸	۵,۴۲۰,۳۸۰	۳,۰۸۳	۴۷	Alaska	۱۳۱	۷۳۵,۱۳۲	۵,۶۱۲
۲۲	Colorado	۱۵۶۳	۵,۲۶۸,۳۶۷	۳,۳۷۱	۴۸	North Dakota	۴۳۳	۷۲۳,۳۹۳	۱,۶۷۱
۲۳	Alabama	۱۵۴۹	۴,۸۳۳,۷۲۲	۳,۱۲۱	۴۹	Columbia	۲۳۳	۶۴۶,۴۴۹	۲,۰۷۷۴
۲۴	South Carolina	۱۳۴۲	۴,۷۷۴,۸۳۹	۳,۵۵۸	۵۰	Vermont	۲۵۰	۶۲۶,۶۳۰	۲,۵۰۷
۲۵	Louisiana	۱۶۱۶	۴,۶۲۵,۴۷۰	۲,۸۶۲	۵۱	Wyoming	۲۲۷	۵۸۲,۶۵۸	۲,۵۶۷
۲۶	Kentucky	۱۷۲۲	۴,۳۹۵,۲۹۵	۲,۵۵۲		USA	۹۴,۰۳۶	۳۱۶,۱۲۸,۸۳۹	۳,۳۶۲

Source: www.usbanklocations.com/advanced-bank-search.php

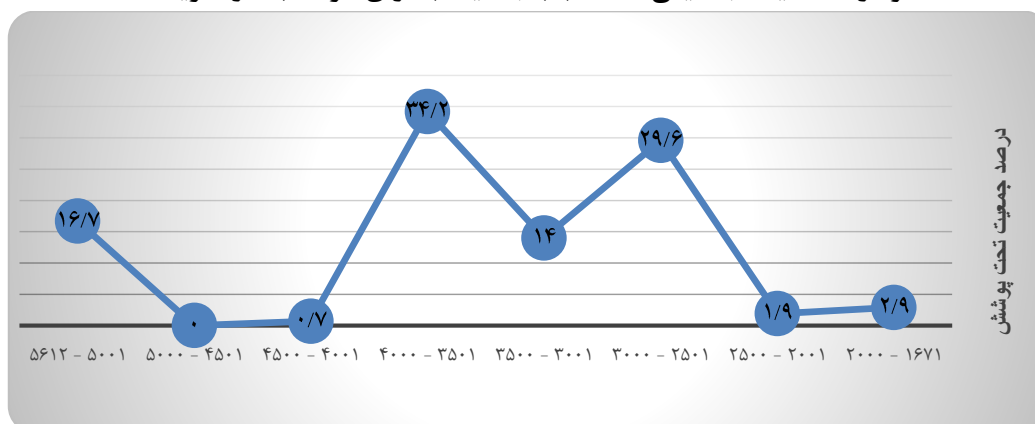
* مرتب شده بر اساس جمعیت ایالت‌ها.

** تا سال ۲۰۱۶.

*** تخمین زده شده تا ۱ July ۲۰۱۳.

در جدول فوق به خوبی می‌توان توزیع تعداد شعب در نواحی جمعیتی آمریکا را مشاهده کرد. حدود ۹۷ هزار شعبه بانکی بین حدود ۳۱۶ میلیون جمعیت در نواحی مختلف توزیع شده که به‌طور متوسط هر شعبه بانکی در آمریکا، با ۳۳۶۲ نفر جمعیت مواجه است. طیف میزان جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آمریکا از ۵۶۱۲ نفر در ایالت آلاسکا تا ۱۶۷۱ نفر در ایالت داکوتای شمالی می‌باشد.

نمودار ۱. تفکیک جمعیتی متناسب با جمعیت به ازای هر شعبه در آمریکا

طبق نمودار فوق، روند مشخصی در درصد جمعیتی به ازای هر شعبه بانکی وجود ندارد و درصد جمعیت تحت پوشش مدام در حال نوسان است. طبق آمار، تنها ۴/۸ درصد از جمعیت در مناطقی هستند که تراکم جمعیت به ازای هر شعبه بانکی، کمتر از ۲۵۰۰ نفر می‌باشد. ۲۹/۶ درصد از جمعیت آمریکا در مناطقی هستند که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آنجا بین ۲۵۰۰ تا ۳۰۰۰ نفر می‌باشد. از سوی دیگر حدود ۱۷/۴ درصد از جمعیت در مناطقی هستند که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی، بیش از ۴۰۰۰ نفر می‌باشد و درصد قابل توجهی از جمعیت (۷۷/۸ درصد) در مناطقی ساکن هستند که تراکم جمعیت به ازای هر شعبه بانکی بین ۲۵۰۰ تا ۴۰۰۰ نفر می‌باشد. مقایسه آمار کشور آمریکا و ایران در قسمت آخر این پژوهش ارائه می‌شود.

۲-۲. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور هند

کشور هند یکی از پرجمعیت‌ترین کشورها در جهان با حدود ۱/۲ میلیارد نفر می‌باشد که تنوع آب و هوایی بالایی داشته و عموماً مناطق این کشور دارای آب و هوای گرم و خشک یا گرم و مرطوب می‌باشد. تنوع قومیتی و دینی از ویژگی‌های بازار این کشور محسوب می‌شود. کشور هند جزء اقتصادهای با رشد خوب و نوظهور بوده و مکانیسم‌های اقتصادی در این کشور طی دو دهه گذشته تغییرات قابل توجهی کرده است. برخی اقتصاد هند را بعد از اقتصاد چین، جزء اقتصادهای دارای شتاب بسیار و اثرگذار در اقتصاد جهانی دانسته‌اند.

نظام بانکداری در این کشور از شبکه شعب بانکی بسیار وسیعی برخوردار است که جمعیت بسیار زیاد این کشور از دلایل تقاضا برای ارائه خدمات در این کشور می‌باشد. در این کشور ۱۹۲ بانک فعال با بیش از ۱۲۹ هزار شعبه وجود دارد که حدود ۶۳ درصد از این بانک‌ها دارای شعب کمتر از ۱۰۰ عدد می‌باشند. تنها ۷/۸ درصد از بانک‌های هند دارای شبکه شعب بیش از ۳۰۰۰ عددی می‌باشند. نکته جالب در این کشور وجود بانکی با بیش از ۱۷ هزار شعبه می‌باشد که جزء بانک‌های دارای بیشترین تعداد شعب بانکی در جهان است. حدود ۳۶ درصد از کل شعب بانک‌های هندی در مالکیت بانک‌هایی با بیش از ۵۰۰۰ شعبه و حدود ۶۲ درصد از کل شعب بانک‌ها در هند در مالکیت بانک‌های با بیش از ۳ هزار شعبه می‌باشد که تعداد این بانک‌ها، تنها ۱۵ بانک می‌باشد. از سوی دیگر تنها ۱۵ درصد از تعداد شعب بانک‌های هند در مالکیت بانک‌هایی با کمتر از ۱۰۰۰ شعبه می‌باشد.

جدول ۱۲. توزیع بانک‌های کشور هند بر حسب تعداد شعب هر بانک

کشور هند*	تعداد کل بانک‌های فعال	بانک‌های بیش از ۱۰ هزار شعبه		بانک‌های بیش از ۵۰۰۰ شعبه		بانک‌های بیش از ۳۰۰۰ شعبه		بانک‌های بیش از ۱۰۰۰ شعبه		بانک‌های بیش از سه رقمی		بانک‌های بیش از ۱۰۰ عدد	
		تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب
	۱۹۲	۱	۱۷۹۳۹	۵	۲۸۴۱۴	۹	۳۳۹۵۷	۱۶	۲۹۸۸۷	۴۲	۱۶۰۴۹	۱۲۱	۳۲۶۱
درصد		۰/۵	۱۳/۹	۲/۶	۲۱/۹	۴/۷	۲۶/۲	۸/۳	۲۳/۱	۲۱/۸	۱۲/۴	۶۲/۷	۲/۵

Source: www.bankofindia.co.in/english/branch_locator.aspx & www.bankifscode.com/

* داده‌های جدول تا سال ۲۰۱۶.

از مجموع این داده‌ها و ارقام می‌توان برداشت نمود که نظام بانکداری در هند نسبت به کشوری مانند آمریکا کمتر رقابتی بوده و حجم عظیمی از شبکه شعب بانکی در این کشور در اختیار بانک‌های با تعداد شعب بیش از ۳ هزار عدد (تنها ۱۵ بانک) می‌باشد. این ارقام نشان می‌دهد که در هند قدرت بانکی به صورت متمرکز در اختیار تعداد محدودی بانک می‌باشد که می‌تواند زمینه‌های رفتارهای انحصاری در نظام بانکی این کشور را فراهم نماید.

در خصوص توزیع شعب بانکی در تقسیمات جغرافیایی هند که در قالب ایالت می‌باشد می‌توان به ارقام زیر استناد کرد. در کشور هند ۲۸ ایالت وجود دارد که پرجمعیت‌ترین آن ایالت اوتار پردیش^۱ با حدود ۲۰۰ میلیون نفر و کم‌جمعیت‌ترین آن ایالت سیکیم^۲ با حدود ۶۰۰ هزار نفر جمعیت است. به لحاظ تعداد شعب بانکی در هر ایالت نیز بیشترین تعداد شعب مربوط به ایالت اوتار پردیش با ۱۳۵۵۲ شعبه

1. Uttar Pradesh
2. Sikkim

بانکی و کمترین تعداد شعب مربوط به ایالت لاکشادویپ^۱ با ۱۱ شعبه بانکی می‌باشد. به لحاظ جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در ایالت‌های مختلف در هند، می‌توان طیف وسیعی از ارقام مربوط به این شاخص را مشاهده کرد که بیشترین آن مربوط به ایالت چاتیسگار^۲ با حدود ۹۲ هزار نفر به ازای هر شعبه بانکی و کمترین آن مربوط به جزایر اندامان و نیکوبار^۳ با ۲۲۸ نفر به ازای هر شعبه بانکی می‌باشد. از طیف ۹۲ هزار نفر تا ۲۲۸ نفر به ازای هر شعبه بانکی می‌توان متوجه نامتوازن بودن شدید توزیع شعب بانکی در مناطق جمعیتی هند شد و اینکه در برخی مناطق تسهیلات خیلی کمی برای ساکنان هندی به لحاظ جمعیت خیلی زیاد به ازای هر شعبه بانکی وجود دارد.

به‌طور کلی در کشور هندوستان ۱۲۹۵۰۷ شعبه بانکی بین حدود ۱ میلیارد و ۱۹۰ میلیون نفر توزیع شده‌اند که به‌طور متوسط در این کشور به ازای هر ۹۳۵۲ نفر یک شعبه بانکی وجود دارد و با ارزیابی تعداد جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در هر یک از ایالت‌های این کشور می‌توان مشاهده نمود که اغلب ایالت‌ها، جمعیت به ازای هر شعبه بانکی از حد متوسط این شاخص در کل کشور هندوستان بیشتر می‌باشد.

جدول ۱۳. توزیع شعب بانکی در ایالت‌های کشور هندوستان

کشور هندوستان									
ردیف	نام ایالت*	تعداد شعب**	جمعیت***	ردیف	نام ایالت	تعداد شعب	جمعیت	به ازای هر شعبه	جمعیت به ازای هر شعبه
۱	Uttar Pradesh	۱۳,۵۵۲	۱۹۹,۸۱۲,۳۴۱	۱۹	Delhi	۳,۷۸۷	۱۶,۷۸۷,۹۴۱	۴,۴۳۳	۱۶,۷۸۷,۹۴۱
۲	Maharashtra	۱۶,۳۰۷	۱۱۲,۳۷۴,۳۳۳	۲۰	Jammu & Kashmir	۶۶۱	۱۲,۵۴۱,۳۰۲	۱۸,۹۷۳	۱۲,۵۴۱,۳۰۲
۳	Bihar	۴,۳۸۱	۱۰۴,۰۹۹,۴۵۲	۲۱	Uttarakhand	۱۹,۷۷۷	۱۰,۰۸۶,۲۹۲	۵,۱۰۲	۱۰,۰۸۶,۲۹۲
۴	West Bengal	۷,۱۳۸	۹۱,۲۷۶,۱۱۵	۲۲	Himachal Pradesh	۱۹,۹۳۱	۶,۸۶۴,۶۰۲	۳,۵۵۵	۶,۸۶۴,۶۰۲
۵	Madhya Pradesh	۵,۰۰۶	۷۲,۶۲۶,۸۰۹	۲۳	Tripura	۲۶۶	۳,۶۷۳,۹۱۷	۱۳,۸۱۲	۳,۶۷۳,۹۱۷
۶	Tamil Nadu	۹,۶۰۵	۷۲,۱۴۷,۰۳۰	۲۴	Meghalaya	۳۰۲	۲,۹۶۶,۸۸۹	۹,۸۲۴	۲,۹۶۶,۸۸۹
۷	Rajasthan	۶,۳۱۰	۶۸,۵۴۸,۴۳۷	۲۵	Manipur	۱۴۵	۲,۸۵۵,۷۹۴	۱۹,۶۹۵	۲,۸۵۵,۷۹۴
۸	Karnataka	۹,۸۵۰	۶۱,۰۹۵,۲۹۷	۲۶	Mizoram	۱۰۹	۱,۰۹۷,۲۰۶	۱۰,۰۶۶	۱,۰۹۷,۲۰۶
۹	Gujarat	۷,۷۹۳	۶۰,۴۳۹,۶۹۲	۲۷	Puducherry	۱۹۷	۱,۲۴۷,۹۵۳	۶,۳۳۵	۱,۲۴۷,۹۵۳
۱۰	Andhra Pradesh	۹,۸۳۸	۴۹,۶۶۵,۵۳۳	۲۸	Arunachal Pradesh	۱۱۶	۱,۳۸۳,۷۲۷	۱۱,۹۲۹	۱,۳۸۳,۷۲۷
۱۱	Odisha	۳,۸۳۳	۴۱,۹۷۴,۲۱۸	۲۹	Goa	۸۳۹	۱,۴۵۸,۵۴۵	۱,۷۳۸	۱,۴۵۸,۵۴۵
۱۲	Telangana	۳۸۲	۳۵,۱۹۳,۹۷۸	۳۰	Nagaland	۱۴۰	۱,۹۷۸,۵۰۲	۱۴,۱۳۲	۱,۹۷۸,۵۰۲
۱۳	Kerala	۶,۷۸۲	۳۳,۴۰۶,۰۶۱	۳۱	Chandigarh	۱,۸۷۲	۱,۰۵۵,۴۵۰	۵۶۴	۱,۰۵۵,۴۵۰
۱۴	Jharkhand	۲,۳۶۷	۳۲,۹۸۸,۱۳۴	۳۲	Sikkim	۱۲۹	۶۱۰,۵۷۷	۴,۷۳۳	۶۱۰,۵۷۷

1. Lakshadweep
2. Chhattisgarh
3. Andaman & Nicobar Islands

کشور هندوستان									
رتبه	نام ایالت*	تعداد شعب**	جمعیت***	رتبه	نام ایالت	تعداد شعب	جمعیت	رتبه	جمعیت به ازای هر شعبه
۱۵	Assam	۱,۸۱۱	۳۱,۲۰۵,۵۷۶	۳۳	A. & N. Islands	۱۷,۲۳۱	۳۸۰,۵۸۱	۲۲۸	۱,۶۷۱
۱۶	Punjab	۵,۷۷۹	۲۷,۷۴۳,۳۳۸	۳۴	D. & N. Haveli	۴,۸۰۱	۳۴۳,۷۰۹	۶,۴۸۵	۵۳
۱۷	Chhattisgarh	۲۷۷	۲۵,۵۴۵,۱۹۸	۳۵	Daman & Diu	۹۲,۲۲۱	۲۴۳,۲۴۷	۵,۰۶۸	۴۸
۱۸	Haryana	۴,۲۴۲	۲۵,۳۵۱,۴۶۲	۳۶	Lakshadweep	۵,۹۷۶	۶۴,۴۷۳	۵,۸۶۱	۱۱
				۳۷	INDIANA		۱,۲۱۱,۱۳۳,۷۱۱	۹,۰۳۵۲	۱۲۹,۵۰۷

Source: www.bankofindia.co.in/english/branch_locator.aspx & www.bankbazaar.com/ifsc-code/oriental-bank-of-commerce.html

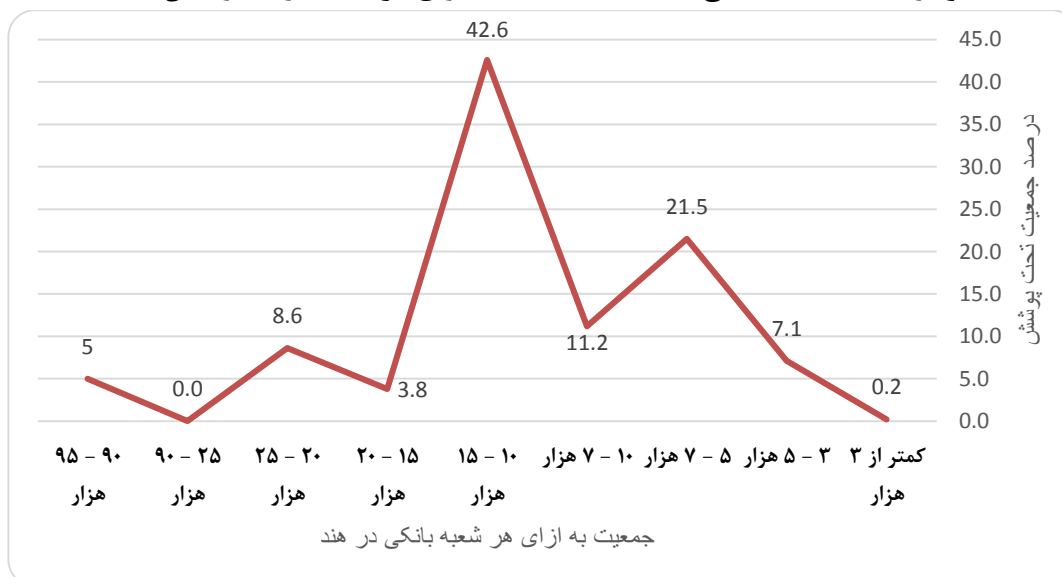
* مرتب شده بر اساس جمعیت ایالت‌ها.

** آمار جدول تا سال ۲۰۱۶.

*** تا ۱۳ فوریه ۲۰۱۵.

می‌توان اطلاعات مربوط به تعداد شعب بانکی در هر ایالت و توزیع آن در بازه‌های مختلف جمعیت به ازای هر شعبه بانکی را در نمودار زیر ارائه داد. به دلیل طیف گسترده جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در ایالت‌های مختلف این کشور، مجبور به تقسیم‌بندی بازه‌های این شاخص در بازه‌های بزرگ شده‌ایم.

نمودار ۲. تفکیک جمعیتی متناسب با جمعیت به ازای هر شعبه در هندوستان

مأخذ: جدول ۱۳.

بنا به نمودار فوق، حدود ۵ درصد از کل جمعیت هند در ایالاتی هستند که متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آن مناطق بیش از ۹۰ هزار نفر و حدود ۱۷/۴ درصد از جمعیت کل این کشور در مناطقی هستند که متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آن مناطق بیش از ۱۵ هزار نفر

می‌باشد و این ارقام نشان از توزیع شدیداً نامتناسب و تعداد محدود شعب بانکی به نسبت جمعیت مناطق، برای پاسخگویی هر چه بهتر در ارائه خدمات به ساکنان مناطق مختلف در هند می‌باشد. در هند تنها ۷/۳ درصد از جمعیت در مناطقی هستند که متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آن مناطق کمتر از ۵ هزار نفر می‌باشد و از این مقدار تنها ۰/۲ درصد از جمعیت در مناطقی هستند که متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آنها کمتر از ۳ هزار نفر می‌باشد و این یعنی تنها ۷/۳ درصد از جمعیت هند به نسبت، از تسهیلات خدمات بانکی با توزیع شعب بانکی متناسب‌تری بهره می‌برند. بیشترین درصد جمعیت مربوط به مراکزی است که جمعیت به ازای هر شعبه بین ۱۰ تا ۱۵ هزار می‌باشد که این درصد به ۴۲/۶ می‌رسد. از سوی دیگر ۷۵/۳ درصد جمعیت در کشور هند در مناطقی است که به ازای هر شعبه بانک، ۵ تا ۱۵ هزار نفر جمعیت وجود دارد. مقایسه ارقام کشور هند و ایران در پایان این پژوهش ارائه می‌شود.

۳-۲. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور کانادا

کشور کانادا در آمریکای شمالی از جمله کشورهای صنعتی و پیشرفته در جهان به حساب می‌آید و به سبب نزدیکی به ایالات متحده آمریکا، به لحاظ اقتصادی بسیار به این کشور شبیه است. نظام بانکداری در این کشور نظامی منسجم و کارآ و جزء نظام‌های بانکداری مطلوب در جهان به حساب می‌آید. بانک‌ها در کانادا در سه دسته کلی تقسیم‌بندی می‌شوند: بانک‌های دسته اول^۱ که بانک‌های داخلی بوده و جزء واحدهای بانکی تابع بانک‌های خارجی به حساب نمی‌آیند؛ بانک‌های دسته دوم^۲ که واحدهای بانکی تابع بانک‌های سایر کشورها- مانند ژاپن، چین، آمریکا، فرانسه، تایوان، سوئیس، کره جنوبی و هند- می‌باشند؛ بانک‌های دسته سوم^۳ که بانک‌های خارجی هستند - از کشورهای آمریکا، انگلیس، آلمان، تایوان، هلند، فرانسه و سنگاپور- که در کانادا اقدام به تأسیس شعبه نموده‌اند.

با توجه به ارقام موجود در جدول ذیل، تعداد بانک‌های موجود در کانادا ۸۰ بانک با بیش از ۱۵ هزار شعبه در کل کشور می‌باشد که به نسبت بانک‌های آمریکایی و هندی، بانک‌های کانادایی از شبکه شعب کوچک‌تری برخوردارند.

1. Schedule I banks
2. Schedule II banks
3. Schedule III banks

جدول ۱۴. توزیع بانک‌های کشور کانادا بر حسب تعداد شعب هر بانک

کشور کانادا*	تعداد کل بانک‌های فعال	تعداد کل شعب بانک‌های فعال	بانک‌های با بیش از ۱۰۰۰ شعبه		بانک‌های با تعداد شعبه سه رقمی		بانک‌های با تعداد شعبه دورقمی		شعبه تک‌رقمی	
			تعداد شعب	تعداد	تعداد شعب	تعداد	تعداد شعب	تعداد	تعداد شعب	تعداد
	۸۰	۱۵۰۳۶	۲	۳۲۷۱	۵	۱۹۸۸	۱۶	۲۷۳	۵۳	۱۸۰
درصد			۲/۵	۲۲	۶	۱۳	۲۰	۲	۶۶/۵	۱

Source: <http://www.canadaonline.about.com/od/bankbranches>.

* آمارهای جدول تا سال ۲۰۱۵.

طبق آمار جدول فوق، تنها ۴ بانک بزرگ در کانادا که بیش از ۲ هزار شعبه در اختیار دارند، حدود ۶۲ درصد از کل شعب بانکی در این کشور را در مالکیت خود دارند و حدود ۸۴ درصد از شعب بانک‌های کانادایی، تنها در مالکیت ۶ بانک بزرگ در این کشور با تعداد شعب بیش از هزار عدد برای هر بانک می‌باشد. از سوی دیگر حدود ۸۶/۵ درصد از تعداد بانک‌های کانادایی دارای تعداد شعب کمتر از ۱۰۰ عدد می‌باشند و از این مقدار ۶۶/۵ درصد مربوط به بانک‌های با تعداد شعب تک‌رقمی می‌باشد. این بانک‌ها (با تعداد شعب کمتر از ۱۰۰ عدد) تنها ۳ درصد از کل شعب بانکی در کانادا را در اختیار دارند. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به تعداد نسبتاً اندک تعداد بانک‌ها در کانادا (۸۰ بانک)، تمرکز شعب بانکی در دستان تعداد محدودی از بانک‌ها (۶ بانک) بسیار بالا بوده و این خود منجر به کاهش فضای رقابتی بین بانک‌ها در بازار بانکی کانادا می‌شود. درست است که درصد قابل توجهی از تعداد بانک‌ها مربوط به بانک‌های با تعداد شعب کمتر از ۱۰۰ عدد می‌شود، اما درصد شعب در اختیار این گروه از بانک‌ها از مجموع همه شعب موجود در کانادا بسیار محدود بوده (۳ درصد) و این درصد اندک برای ایجاد یک جو رقابتی به نسبت کشوری مانند آمریکا، کم است.

اما از سوی دیگر در خصوص توزیع شعب بانکی در تقسیمات جغرافیایی کانادا و در بین جمعیت این کشور می‌توان اطلاعات جدول زیر را مورد مذاقه قرار داد. در کشور کانادا نیز تقسیمات جمعیتی کشوری، در قالب ایالت می‌باشد.

کشور کانادا از ۱۳ ایالت تشکیل شده که پرجمعیت‌ترین آن، اونتاریو^۱ با بیش از ۱۳ میلیون نفر جمعیت و کم‌جمعیت‌ترین آن منطقه شمال غرب^۲ با حدود ۴۳ هزار نفر جمعیت می‌باشد. ایالت اونتاریو همچنین دارای بیشترین تعداد شعب بانکی با ۶۳۴۵ شعبه و ایالت نوناوات^۳ دارای کمترین شعب بانکی با ۲۹ شعبه است. به‌طور کلی بیش از ۱۵ هزار شعب بانکی در کانادا بین بیش از ۳۵ میلیون جمعیت

1. Ontario
2. Northwest Territorie
3. Nunavut

توزیع شده است که به‌طور متوسط به ازای هر ۲۳۳۸ نفر در کانادا، یک شعبه بانکی وجود دارد. در خصوص شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در کانادا شاهد طیفی از مقادیر برای این شاخص هستیم که به نسبت کشوری مانند هند و حتی آمریکا، این طیف عددی بسیار محدودتر می‌باشد و از ۲۸۲۹ نفر در ایالت آلبرتا^۱ با بیشترین جمعیت به ازای هر شعبه بانک تا ۷۴۹ نفر در ایالت یوکن^۲ با کمترین جمعیت به ازای هر شعبه بانک می‌باشد. اغلب ایالت‌ها در این کشور شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی شان در محدوده ۳۰۰۰ تا ۲۰۰۰ نفر می‌باشد. این بازه محدود اولاً نشان از توزیع متناسب و متوازن شعب بانکی در ایالات مختلف کانادا و نیز نشان از تسهیلات بهتر برای ساکنان کانادا به لحاظ کم بودن جمعیت به ازای هر شعبه بانکی به نسبت کشورهای مثل آمریکا و هند است.

جدول ۱۵. توزیع شعب بانکی در ایالت‌های کشور کانادا

کشور کانادا									
رتبه ^۱	نام ایالت*	تعداد شعب ^{**}	جمعیت ^{***} به ازای هر شعبه	رتبه ^۲	نام ایالت	تعداد شعب	جمعیت به ازای هر شعبه	رتبه ^۳	جمعیت به ازای هر شعبه
۱	Ontario	۶,۳۴۵	۱۳,۵۳۷,۹۹۴	۸	New Brunswick	۳۸۱	۲۰,۱۳۴	۱	۱,۹۸۴
۲	Quebec	۳,۲۳۶	۸,۱۵۵,۳۳۴	۹	Newfoundland & Labrador	۲۹۱	۲۰,۵۲۰	۲	۱,۸۱۰
۳	British Columbia	۱,۶۳۹	۴,۵۸۱,۹۷۸	۱۰	Prince Edward Island	۸۸	۲۰,۷۹۶	۳	۱,۶۵۰
۴	Alberta	۱,۴۲۳	۴,۰۲۵,۰۷۴	۱۱	Yukon	۴۹	۲۰,۸۲۹	۴	۷۴۹
۵	Manitoba	۵۶۵	۱,۲۶۵,۰۱۵	۱۲	Nunavut	۲۹	۲۰,۲۳۹	۵	۱,۲۲۷
۶	Saskatchewan	۴۳۴	۱,۰۱۸,۳۰۳	۱۳	Northwest Territorie	۴۸	۲۰,۵۵۴	۶	۹۰۷
۷	Nova Scotia	۵۰۸	۹۴۰,۷۸۹	۱۴	CANADA	۱۵,۰۳۶	۱۸,۵۲	۷	۲,۳۳۸

Source: <http://www.canadaonline.about.com/od/bankbranches>.

* مرتب شده بر اساس جمعیت ایالت‌ها.

** تا تاریخ ۳۱ آوریل ۲۰۱۵.

*** براساس آمار سال ۲۰۱۱.

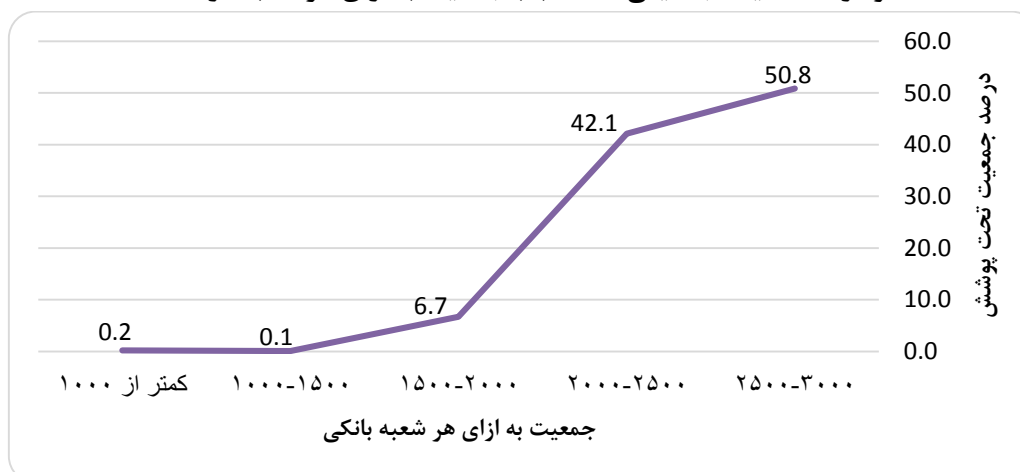
حال می‌توان اطلاعات مربوط به تعداد شعب بانکی در هر ایالت و توزیع آن در بازه‌های مختلف جمعیت به ازای هر شعبه بانکی را در نمودار زیر ارائه داد. به دلیل طیف کوچک جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در ایالت‌های مختلف این کشور، تعداد بازه‌های در نظر گرفته شده به نسبت کشورهای آمریکا و هندوستان کمتر خواهد بود. اطلاعات این بازه‌ها و نمودار زیر و همچنین نسبت‌های درصد جمعیتی بازه به نسبت جمعیت کل کشور، از اطلاعات موجود در جدول فوق استخراج و محاسبه شده است.

1. Alberta

2. Yukon

نمودار ۳. تفکیک جمعیتی متناسب با جمعیت به ازای هر شعبه در کانادا

مطابق آمار نمودار فوق، حدود ۹۲/۹ درصد از جمعیت کانادا در مناطقی ساکن هستند که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آن مناطق، حدود ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ نفر و از این مقدار تقریباً نیمی از درصد مذکور مربوط به بازه ۲۵۰۰ تا ۳۰۰۰ بوده (۵۰/۸ درصد) و نیمی دیگر مربوط به بازه ۲۰۰۰ تا ۲۵۰۰ می‌باشد (۴۲/۱ درصد). از سوی دیگر تنها ۰/۳ درصد از جمعیت این کشور در مناطقی هستند که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آن مناطق کمتر از ۱۵۰۰ نفر می‌باشد.

۲-۴. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور بریتانیا

کشور بریتانیا نیز به مانند کانادا و آمریکا جزء کشورهای صنعتی بوده و نظام بانکداری در این کشور جزء نظام‌های بانکداری خوب توصیف می‌شود. استقرار نظام بانکداری الکترونیک مطلوب و قوی از ویژگی‌های این نظام بانکی است.

به لحاظ تقسیمات سیاسی، کشور بریتانیا از چهار قسمت عمده تشکیل شده که عبارتند از: انگلیس، اسکاتلند، والس و ایرلند شمالی که به لحاظ جغرافیایی، انگلیس، خود از ۹ منطقه تشکیل شده است. به عبارتی تقسیمات جغرافیایی در این کشور، ۱۲ منطقه می‌باشد.

پرجمعیت‌ترین منطقه در این کشور منطقه جنوب شرقی با بیش از ۸ میلیون نفر و کم جمعیت‌ترین منطقه، ایرلند شمالی با حدود ۱/۸ میلیون نفر است. تعداد شعب بانکی در منطقه شمال شرقی با ۱۴۶۹ شعبه بیش از سایر مناطق و تعداد شعب بانکی در منطقه ایرلند شمالی با ۱۱۸ شعبه کمتر از سایر مناطق می‌باشد.

از مشکلاتی که در این مطالعه در خصوص جمع‌آوری اطلاعات وجود داشت، نبود پایگاه‌های رسمی اطلاعاتی مناسب از نظام بانکی کشور بریتانیا بود که منجر به نقص در جمع‌آوری اطلاعات در خصوص این کشور شد. با وجود این اطلاعات موجود در جدول زیر، که برای حیطة تحلیلی این مطالعه مناسب می‌باشد، جمع‌آوری گردید.

در بحث توزیع شعب بانکی در کشور بریتانیا و در مناطق جمعیتی آن لازم به ذکر است که در این کشور، ۱۱۵۲۶ شعبه بانکی در بین جمعیتی در حدود ۶۳ میلیون نفر توزیع شده است. در واقع به طور متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در این کشور، ۵۵۲۷ نفر می‌باشد که به نسبت کشور آمریکا با ۳۲۶۰ نفر و کشور کانادا با ۲۳۳۸ نفر به‌عنوان متوسط جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در این کشورها، وضع نامناسب‌تری دارد.

منطقه لندن با حدود ۱۷ هزار نفر جمعیت به ازای هر شعبه بانکی منطقه‌ای است که بیشترین جمعیت را در مواجهه با هر شعبه بانکی در خود جای داده است و این رقم برای پایتخت کشور بریتانیا رقم مناسبی نیست. از سوی دیگر منطقه شمال شرقی در این کشور با ۱۷۷۱ نفر جمعیت به ازای هر شعبه بانکی، منطقه‌ای است که ساکنین آن به نسبت جمعیت خود با تعداد شعب بیشتری روبرو هستند. در واقع فاصله این دو رقم یعنی ۱۷۶۰۳ نفر تا ۱۷۷۱ نفر جمعیت به ازای هر شعبه بانکی، نشان از توزیع نامتوازن تر شعب بانکی در مناطق جمعیتی کشور بریتانیا به نسبت کشورهایمانند آمریکا و کانادا و نشان از توزیع متوازن تر به نسبت کشور هند است.

جدول ۱۶. توزیع شعب بانکی در ایالت‌های کشور کانادا

کشور بریتانیا									
ردیف	نام ایالت*	تعداد شعب**	جمعیت**	جمعیت به‌ازای هر شعبه	ردیف	نام ایالت	تعداد شعب	جمعیت	جمعیت به‌ازای هر شعبه
۱	South East	۱۱۳۸	۸,۷۲۴,۷۰۰	۷,۶۶۷	۷	Yorkshire & Humber	۶۷۱	۵,۳۱۶,۷۰۰	۷,۹۲۴
۲	London	۴۷۲	۸,۳۰۸,۴۰۰	۱۷,۶۰۳	۸	Scotland	۹۲۰	۵,۳۱۳,۶۰۰	۵,۷۷۶
۳	North West	۹۰۶	۷,۰۸۴,۳۰۰	۷,۸۱۹	۹	East Midlands	۱۳۴۰	۴,۵۶۷,۷۰۰	۳,۴۰۹
۴	East of England	۱۰۲۸	۵,۹۰۷,۳۰۰	۵,۷۴۶	۱۰	Wales	۷۷۱	۳,۰۷۴,۱۰۰	۳,۹۸۷
۵	West Midlands	۱۳۵۷	۵,۶۴۲,۶۰۰	۴,۱۵۸	۱۱	North East	۱۴۶۹	۲,۶۰۲,۳۰۰	۱,۷۷۱
۶	South West	۱۳۳۶	۵,۳۳۹,۶۰۰	۳,۹۹۷	۱۲	Northern Ireland	۱۱۸	۱,۸۲۳,۶۰۰	۱۵,۴۵۴
تعداد کل مؤسسات اعتباری در انگلیس ۲۰۱ عدد می‌باشد که برخی خارجی می‌باشند									

Source: <http://www.canadaonline.about.com/od/bankbranches>.

* مرتب شده بر اساس جمعیت ایالت‌ها.

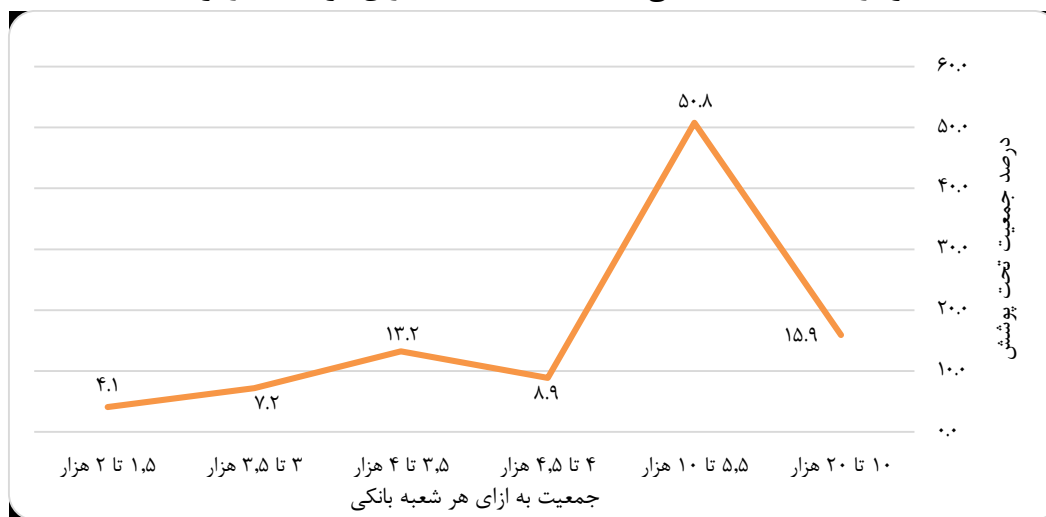
** تا تاریخ ۳۱ مارس ۲۰۱۳.

*** بر اساس آمار سال ۲۰۱۱.

حال می‌توان اطلاعات مربوط به تعداد شعب بانکی در هر ایالت و توزیع آن در بازه‌های مختلف جمعیت به ازای هر شعبه بانکی را در نمودار زیر ارائه داد.

نمودار ۴. تفکیک جمعیتی متناسب با جمعیت به ازای هر شعبه در بریتانیا

طبق آمار موجود در نمودار فوق، ۶۶/۷ درصد از جمعیت بریتانیا در مناطقی ساکن هستند که رقم شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در آنجا بیش از ۵۵۰۰ نفر است و تنها ۴/۱ درصد از جمعیت این کشور در مناطقی مستقرند که جمعیت به ازای هر شعبه در آن مناطق کمتر از ۲ هزار نفر می‌باشد و این آمار علاوه بر نامتوازن بودن گستره شعب در کل کشور، به دلیل درصد بالای جمعیت در مناطق با تعداد شعب کم نسبت به جمعیت، نشان از نامناسب بودن توزیع شعب در بریتانیا نیز می‌باشد.

۲-۵. تعدد و توزیع شعب بانکی در کشور ترکیه

کشور ترکیه در بسیاری از موضوعات قرابت‌هایی با کشور ایران دارد. هم به لحاظ فرهنگی، اجتماعی، دینی و حتی جمعیت و هم به لحاظ اقتصادی و بانکی. سیستم بانکداری ترکیه از دو نوع غالب بانکی بهره می‌برد که عبارتند از: بانک‌های سپرده‌ای^۱ و بانک‌های توسعه و سرمایه‌گذاری^۲. بانک‌های سپرده‌ای از چهار نوع بانک تشکیل شده‌اند که عبارتند از: بانک‌های دولتی، بانک‌های خصوصی، بانک‌های تحت نظارت صندوق بیمه سپرده و بانک‌های خارجی. بانک‌های توسعه و سرمایه‌گذاری نیز از سه نوع بانک‌های دولتی، بانکی‌های خصوصی و بانک‌های خارجی تشکیل شده‌اند.

در ترکیه ۴۷ بانک با حدود ۱۱ هزار شعبه در بازار بانکی فعالیت دارند و ۸۰ بانک نیز اقدام به ایجاد شعبه در خارج از مرزهای ترکیه نموده‌اند. تقریباً نیمی از بانک‌های این کشور از تعداد شعب کمتر از ۱۰

1. Deposit Banks

2. Development and Investment Banks

عدد بهره می‌برند که این بانک‌ها تنها حدود ۰/۵ درصد از کل شعب بانکی ترکیه را در اختیار دارند. بانک‌های با تعداد شعب ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ عدد حدود ۱۷ درصد از کل بانک‌های ترکیه را تشکیل می‌دهند، ولی این بانک‌ها حدود ۶۰ درصد از شعب بانکی ترکیه را در اختیار دارند. در ترکیه به خلاف ایران، خبری از بانک‌های با تعداد شعب بیش از ۳ هزار عدد نیست و بیشترین تعداد شعب مربوط به بانک‌های سپرده‌ای دولتی و خصوصی با حدود ۱۷۰۰ و ۱۳۰۰ شعبه می‌باشد. عملاً بار اصلی بانکداری در این کشور بر دوش بانک‌های با تعداد شعب بیش از ۵۰۰ عدد می‌باشد که حدود ۸۸ درصد از کل شعب و ۲۱/۳ درصد از کل بانک‌ها را شامل می‌شود.

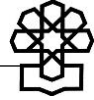
جدول ۱۷. توزیع بانک‌های کشور ترکیه بر حسب تعداد شعب هر بانک

کشور ترکیه*	تعداد کل بانک‌های فعال	تعداد کل شعب بانک‌های فعال	تعداد شعب خارجی	بانک‌های با بیش از ۱۰۰۰ شعبه		بانک‌های با بیش از ۵۰۰ شعبه		بانک‌های با تعداد شعبه ۱۰۰ تا ۵۰۰		بانک‌های با تعداد شعبه ۱۰ تا ۱۰۰		بانک‌های با تعداد شعب کمتر از ۱۰	
				تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب	تعداد	شعب
		۴۷	۸۰	۲	۳۱۴۲	۸	۶۵۹۶	۴	۹۸۲	۸	۳۴۹	۲۵	۵۱
درصد				۴/۳	۲۸/۳	۱۷	۵۹/۳	۸/۵	۸/۸	۱۷	۳/۱	۵۳/۲	۰/۵

Source: www.tbb.org.tr/en/banks-and-banking-sector-information/

* اطلاعات تا سال ۲۰۱۶.

در خصوص توزیع شعب بانکی در سطح کشور ترکیه باید به این نکته اشاره کرد که این کشور از ۸۱ استان تشکیل شده که پرجمعیت‌ترین آنها استانبول با حدود ۱۴ میلیون نفر جمعیت و کم جمعیت‌ترین آنها بایبورت با حدود ۷۵ هزار نفر جمعیت می‌باشد. حدود یک‌چهارم استان‌های ترکیه دارای جمعیت بیش از ۱ میلیون نفر می‌باشند. بیشترین تعداد شعب مربوط به استان استانبول با ۳۰۸۷ شعبه بانکی و کمترین تعداد مربوط به استان بایبورت با ۱۰ شعبه می‌باشد. جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در این کشور در طیفی از ۴۵۰۰ نفر تا بیش از ۲۵ هزار نفر می‌باشد که این ارقام نشان از توزیع بسیار نامناسب شعب بانکی در این کشور است.

جدول ۱۸. توزیع شعب بانکی در ایالت‌های کشور ترکیه

کشور ترکیه									
جمعیت به‌ازای هر شعبه	جمعیت (نفر)	تعداد شعب	نام استان	ردیف	جمعیت به‌ازای هر شعبه	جمعیت (نفر)***	تعداد شعب**	نام استان*	ردیف
۱۲,۷۹۴	۴۹۸,۹۸۱	۳۹	Osmaniye	۴۲	۴,۵۸۷	۱۴,۱۶۰,۴۶۷	۳۰۸۷	Istanbul	۱
۲۱,۶۰۳	۴۷۵,۲۵۵	۲۲	Şırnak	۴۳	۴,۶۸۰	۵,۰۴۵,۰۸۳	۱۰۷۸	Ankara	۲
۸,۲۲۶	۴۴۴,۲۱۱	۵۴	Yozgat	۴۴	۵,۱۸۷	۴,۰۶۱,۰۷۴	۷۸۳	İzmir	۳
۸,۱۷۳	۴۲۵,۰۰۷	۵۲	Giresun	۴۵	۶,۸۸۷	۲,۷۴۰,۹۷۰	۳۹۸	Bursa	۴
۷,۳۲۹	۴۱۷,۷۷۴	۵۷	Isparta	۴۶	۴,۷۷۵	۲,۱۵۸,۲۶۵	۴۵۲	Antalya	۵
۲۵,۷۸۵	۴۱۲,۵۵۳	۱۶	Muş	۴۷	۸,۵۶۳	۲,۱۴۹,۲۶۰	۲۵۱	Adana	۶
۶,۲۲۸	۳۹۸,۵۸۲	۶۴	Edirne	۴۸	۸,۱۵۴	۲,۰۷۹,۲۲۵	۲۵۵	Konya	۷
۱۱,۶۰۰	۳۸۲,۸۰۶	۳۳	Aksaray	۴۹	۱۰,۵۴۰	۱,۸۴۴,۴۳۸	۱۷۵	Gaziantep	۸
۶,۶۹۳	۳۶۸,۰۹۳	۵۵	Kastamonu	۵۰	۲۳,۱۰۲	۱,۸۰۱,۹۸۰	۷۸	Şanlıurfa	۹
۹,۰۱۳	۳۵۱,۵۰۹	۳۹	Düzce	۵۱	۸,۳۶۲	۱,۷۰۵,۷۷۴	۲۰۴	Mersin	۱۰
۷,۸۷۵	۳۴۶,۵۰۸	۴۴	Uşak	۵۲	۶,۸۱۴	۱,۶۷۶,۲۰۲	۲۴۶	Kocaeli	۱۱
۱۱,۴۵۵	۳۴۳,۶۵۸	۳۰	Niğde	۵۳	۱۶,۲۳۷	۱,۶۰۷,۴۳۷	۹۹	Diyarbakır	۱۲
۶,۳۰۷	۳۴۰,۵۵۹	۵۴	Kırklareli	۵۴	۱۲,۴۲۲	۱,۵۰۳,۰۶۶	۱۲۱	Hatay	۱۳
۱۵,۳۲۵	۳۳۷,۱۵۶	۲۲	Bitlis	۵۵	۸,۱۹۰	۱,۳۵۹,۴۶۳	۱۶۶	Manisa	۱۴
۶,۳۱۲	۳۲۸,۲۰۵	۵۲	Rize	۵۶	۷,۹۴۷	۱,۲۹۵,۳۵۵	۱۶۳	Kayseri	۱۵
۷,۴۸۸	۳۲۱,۹۷۷	۴۳	Amasya	۵۷	۸,۸۸۶	۱,۲۶۱,۸۱۰	۱۴۲	Samsun	۱۶
۱۸,۴۸۰	۳۱۴,۱۵۳	۱۷	Siirt	۵۸	۷,۰۹۰	۱,۱۶۲,۷۶۱	۱۶۴	kahramanmaras	۱۷
۱۲,۰۳۵	۳۰۰,۸۷۴	۲۵	Kars	۵۹	۱۳,۷۹۱	۱,۰۷۵,۷۰۶	۷۸	Kahramanmaraş	۱۸
۶,۹۶۲	۲۸۵,۴۶۰	۴۱	Nevşehir	۶۰	۲۴,۳۲۱	۱,۰۷۰,۱۱۳	۴۴	Van	۱۹
۶,۹۱۵	۲۸۳,۴۹۶	۴۱	Bolu	۶۱	۶,۶۳۰	۱,۰۲۰,۹۵۷	۱۵۴	Aydın	۲۰
۹,۱۵۵	۲۷۴,۶۵۸	۳۰	Kırıkkale	۶۲	۶,۳۳۹	۹۶۳,۴۶۴	۱۵۲	Denizli	۲۱
۱۹,۵۰۳	۲۷۳,۰۴۱	۱۴	Hakkâri	۶۳	۷,۸۴۱	۹۱۷,۳۷۳	۱۱۷	Sakarya	۲۲
۲۰,۴۲۴	۲۶۵,۵۱۴	۱۳	Bingöl	۶۴	۶,۵۲۶	۸۷۴,۴۷۵	۱۳۴	Tekirdağ	۲۳
۶,۷۷۰	۲۵۷,۲۶۷	۳۸	Burdur	۶۵	۴,۶۳۵	۸۶۶,۶۶۵	۱۸۷	Muğla	۲۴
۹,۱۵۲	۲۳۷,۹۳۹	۲۶	Karaman	۶۶	۶,۸۳۵	۷۹۹,۷۲۴	۱۱۷	Eskişehir	۲۵
۷,۹۴۰	۲۳۰,۲۵۱	۲۹	Karabük	۶۷	۱۵,۲۸۹	۷۷۹,۷۳۸	۵۱	Mardin	۲۶
۸,۵۹۶	۲۲۳,۴۹۸	۲۶	Kırşehir	۶۸	۱۱,۲۷۵	۷۶۶,۷۲۹	۶۸	Erzurum	۲۷
۸,۱۵۳	۲۲۰,۱۲۲	۲۷	Yalova	۶۹	۱۱,۵۵۴	۷۶۲,۵۳۸	۶۶	Malatya	۲۸
۸,۱۴۸	۲۱۹,۹۹۶	۲۷	Erzincan	۷۰	۶,۶۵۱	۷۵۸,۲۳۷	۱۱۴	Trabzon	۲۹
۶,۹۶۳	۲۰۸,۸۸۸	۳۰	Bilecik	۷۱	۱۰,۴۴۹	۷۳۱,۴۵۲	۷۰	Ordu	۳۰
۷,۳۰۶	۲۰۴,۵۶۸	۲۸	Sinop	۷۲	۷,۸۵۷	۷۰۷,۱۲۳	۹۰	Afyonkarahisar	۳۱
۷,۰۷۱	۱۹۰,۹۰۹	۲۷	Çankırı	۷۳	۸,۶۶۴	۶۲۳,۸۲۴	۷۲	Sivas	۳۲
۱۳,۶۰۲	۱۹۰,۴۲۴	۱۴	Iğdır	۷۴	۸,۷۱۸	۶۰۱,۵۶۷	۶۹	Zonguldak	۳۳
۸,۵۹۷	۱۸۹,۱۳۹	۲۲	Bartın	۷۵	۹,۰۷۱	۵۹۸,۷۰۸	۶۶	Tokat	۳۴
۴,۹۸۰	۱۶۹,۳۳۴	۳۴	Artvin	۷۶	۱۴,۵۶۵	۵۹۷,۱۸۴	۴۱	Adıyaman	۳۵
۷,۸۵۶	۱۴۱,۴۱۲	۱۸	Gümüşhane	۷۷	۹,۰۸۰	۵۷۲,۰۵۹	۶۳	Kütahya	۳۶
۱۰,۷۱۶	۱۲۸,۵۸۶	۱۲	Kilis	۷۸	۱۰,۹۲۸	۵۶۸,۲۳۹	۵۲	Elazığ	۳۷
۷,۹۰۶	۱۰۲,۷۸۲	۱۳	Ardahan	۷۹	۲۰,۴۱۴	۵۵۱,۱۷۷	۲۷	Ağrı	۳۸

کشور ترکیه									
رتبه	نام استان*	تعداد شعب**	جمعیت به ازای هر شعبه***	رتبه	نام استان	تعداد شعب	جمعیت به ازای هر شعبه	رتبه	جمعیت به ازای هر شعبه
۳۹	Batman	۲۷	۵۴۷،۵۸۱	۸۰	Tunceli	۱۴	۸۵،۴۲۸	۶،۱۰۲	۶،۱۰۲
۴۰	Çorum	۶۵	۵۳۲،۰۸۰	۸۱	Bayburt	۱۰	۷۵،۶۲۰	۷،۵۶۲	۷،۵۶۲
۴۱	Çanakkale	۸۲	۵۰۲،۳۲۸	۸۲	Çanakkale	۱۱،۱۲۰	۷۶،۶۶۷،۸۶۴	۶،۸۹۵	۶،۸۹۵

Source: www.tbb.org.tr/en/banks-and-banking-sector-information.

* مرتب شده بر اساس جمعیت ایالت‌ها.

** اطلاعات تا سال ۲۰۱۶.

*** تخمین زده شده تا ۲۰۱۴.

طبق نمودار زیر حدود ۴۸ درصد از کل جمعیت این کشور در استان‌هایی ساکن هستند که تعداد جمعیت به ازای هر شعب بانکی بین ۵ تا ۱۰ هزار نفر می‌باشد و حدود ۲۹ درصد از جمعیت این کشور با شعب بانکی مواجهند که به ازای هر یک از آنها کمتر از ۵ هزار نفر جمعیت وجود دارد و این در حالی است که حدود ۲۴ درصد از جمعیت این کشور در استان‌هایی ساکن هستند که جمعیت به ازای هر شعبه بانکی بیش از ۱۰ هزار نفر می‌باشد. البته ترکیه به‌خصوص در سال‌های اخیر توانسته زیرساخت‌های خوبی در زمینه بانکداری الکترونیک حتی در روستاهای خود فراهم آورد که این امر تا حدودی ضعف این کشور در توزیع نامناسب شعب بانکی را جبران کرده است.

نمودار ۵. تفکیک جمعیتی متناسب با جمعیت به ازای هر شعبه در ترکیه

۲-۶. تحلیل مقایسه‌ای نظام بانکی ایران با کشورهای منتخب

برای اینکه بتوان بهتر جایگاه نظام بانکداری ایران را در میان کشورهای منتخب مشاهده نمود، بهتر است تحلیلی مقایسه‌ای بین ایران و این کشورها صورت بگیرد. با توجه به اطلاعات بخش‌های قبلی مطالعه می‌توان جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در بازه‌های مختلف در کشورهای مورد مطالعه را به صورت جدول زیر دسته‌بندی و ارائه نمود.

جدول ۱۹. توزیع جمعیت در ایران و کشورهای منتخب براساس برخورداری از شعب بانکی

عنوان	کشور	بازه‌های جمعیت به ازای هر شعبه بانکی										
		کمتر از ۱ هزار	۱ تا ۲ هزار	۲ تا ۳ هزار	۳ تا ۴ هزار	۴ تا ۵ هزار	۵ تا ۱۰ هزار	۱۰ تا ۱۵ هزار	۱۵ تا ۲۰ هزار	۲۰ تا ۲۵ هزار	۲۵ تا ۹۰ هزار	
درصد جمعیتی در هر کشور	کانادا	۰,۲	۶,۸	۹۲,۹								
	آمریکا		۲,۹	۳۱,۵	۴۸,۲	۰,۷	۱۶,۷					
	ایران		۲,۳	۲۲,۵	۵۰,۵	۲۱,۳	۳,۴					
	بریتانیا		۴,۱	۰	۲۰,۴	۸,۹	۵۰,۸	۰	۱۵,۹			
	ترکیه					۲۹,۲	۴۸,۳	۱۲,۶	۴,۳	۶,۷		
هند	۰,۱	۰,۱	۰	۰,۶	۶,۵	۳۲,۷	۴۲,۶	۳,۸	۸,۶	۰		

مأخذ: داده‌های جداول ۱۸، ۱۶، ۱۵، ۱۳، ۱۱ و ۵.

برای تصمیم‌گیری و مقایسه بهتر در خصوص توزیع شعب در کشورهای منتخب بهتر است درصد جمعیتی جدول قبل به صورت تجمعی دیده شود که داریم:

جدول ۲۰. توزیع جمعیت در ایران و کشورهای منتخب به ترتیب شاخص برخورداری از شعب بانکی

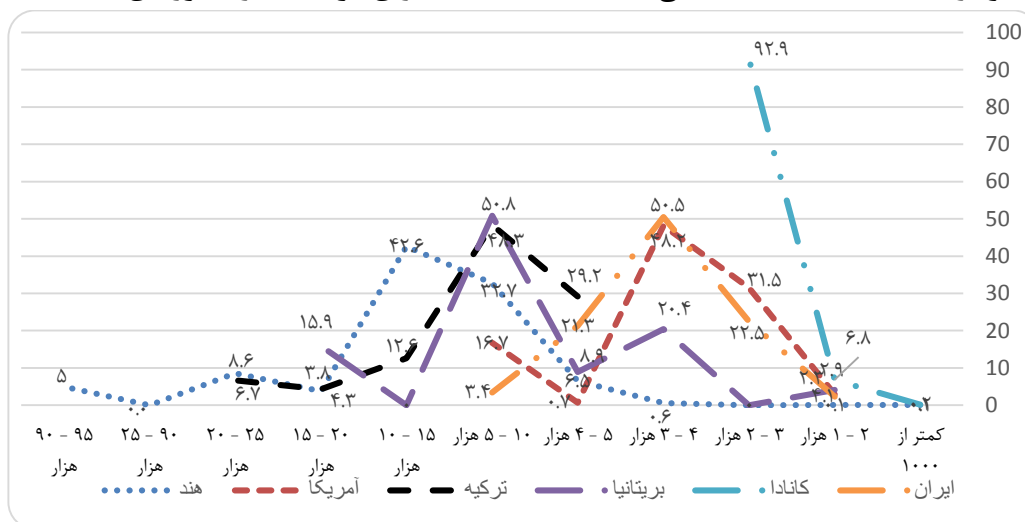
عنوان	کشور	بازه‌های جمعیت به ازای هر شعبه بانکی									
		کمتر از ۱ هزار	۱ تا ۱۱ هزار	۱۱ تا ۲۲ هزار	۲۲ تا ۳۳ هزار	۳۳ تا ۴۴ هزار	۴۴ تا ۵۵ هزار	۵۵ تا ۱۰۱ هزار	۱۰۱ تا ۱۵۱ هزار	۱۵۱ تا ۲۰۱ هزار	۲۰۱ تا ۲۵۱ هزار
درصد جمعیتی (تجمعی) به ترتیب توزیع متوازن	کانادا	۰,۲	۶,۸	۱۰۰							
	آمریکا		۲,۹	۳۴,۴	۸۲,۶	۸۳,۳	۱۰۰				
	ایران		۲,۳	۲۴,۸	۷۵,۳	۹۶,۶	۱۰۰				
	بریتانیا		۴,۱	۴,۱	۲۴,۵	۳۳,۴	۸۴,۲	۸۴,۲	۱۰۰		
	ترکیه					۲۹,۲	۷۷,۵	۹۰,۱	۹۴,۴	۱۰۰	
هند	۰,۱	۰,۲	۰,۲	۰,۸	۷,۳	۴۰	۸۲,۶	۸۶,۴	۹۵	۱۰۰	

مأخذ: داده‌های جدول ۱۹.

با توجه به اطلاعات فوق به راحتی و با رویکرد مقایسه‌ای می‌توان متوازن بودن یا نامتوازن بودن توزیع شعب بانکی در کشورها را به نسبت یکدیگر مقایسه نمود. همچنین می‌توان با اطلاعات جدول

فوق، در خصوص نظام بانکی مطلوب‌تر در کشورهای مذکور به لحاظ تسهیلات پیش روی مشتریان در خصوص دسترسی راحت‌تر به شعب بانکی نیز ارزیابی نمود. از این رو برای ارزیابی و بررسی راحت‌تر نمودار هر یک از کشورها در مجموعه نموداری ذیل ترسیم می‌شود.

نمودار ۶. مقایسه تفکیک جمعیتی متناسب با جمعیت به ازای هر شعبه در کشورهای منتخب

همان‌گونه که ذکر شد، با توجه به نمودارهای فوق می‌توان در خصوص توازن توزیع شعب بانکی در هر کشور و نیز سهولت مردم در دسترسی به شعب بانکی (بر اساس جمعیت به ازای هر شعبه بانکی) اظهار نظر نمود. در واقع هر چه تعداد بازه‌های جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در یک کشور کمتر باشد، توزیع شعب بانکی در آن کشور به نسبت جمعیت ساکن آن کشور، متوازن تر خواهد بود. از سوی دیگر هر چه نمودار به سمت بازه‌های با تعداد جمعیت به ازای هر شعب کمتر متمایل باشد، دسترسی مردم به شعب بانکی آسان‌تر خواهد بود.

در میان کشورهای فوق، بهترین وضعیت مربوط به کشور کانادا می‌باشد که به لحاظ توازن توزیع شعب، تنها در سه بازه (کمتر از ۳۰۰۰ نفر) ارقام ارائه شده و نقطه ثقل نمودار این کشور، در بازه‌های کمتر جمعیتی می‌باشد. بعد از کانادا، کشور آمریکا و ایران توازن به نسبت یکسانی دارند، اما وضعیت آمریکا به لحاظ ثقل نمودار در بازه‌های کمتر جمعیتی، بهتر از آمریکا می‌باشد. بعد از آمریکا، بریتانیا به لحاظ توزیع و ثقل نموداری در بازه‌های جمعیتی رتبه بعدی را دارد و سپس کشور ترکیه در بازه‌های جمعیتی بیش از ۴۰۰۰ نفر جایگاه پنجم بین کشورهای منتخب را در اختیار دارد و در نهایت این کشور هند است که هم به لحاظ توزیع شعب بانکی در سطح خود وضعیت بسیار بدی دارد و هم به لحاظ نقطه ثقل نموداری، بیشتر درصد جمعیتی آن در شعب شلوغ‌تر متمرکز است. از این رو بدترین وضعیت را در بین کشورهای منتخب به لحاظ توزیع شعب دارد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در حال حاضر با وجود تکنولوژی و استفاده از ابزارهای ارتباطی در فعالیتهای بانکی، علاوه بر بانکداری فیزیکی، موضوع بانکداری مجازی نیز نقش مهمی در بانکداری بازی می‌کند و حجم وسیعی از فعالیتهای بانکی از طریق ابزارهای مجازی از جمله اینترنت، تلفن بانک و دستگاه‌های خودپرداز قابل انجام است؛ اما با وجود این همواره بانکداری فیزیکی و شبکه‌های شعب بانکی مورد اعتماد و مورد استفاده فعالان بخش بانکی است. حال سؤال اصلی این است که نظام بانکی با توجه به نقشی که در جوابگویی تقاضای خدمات بانکی داشته و نیز مبتنی بر اصل توزیع متوازن شعب بانکی، به چه تعداد شعبه فیزیکی نیاز دارد و آیا توانسته شبکه‌ای متوازن از شعب بانکی را ایجاد نماید؟

برای جواب به این سؤال لازم است وضعیت نظام بانکداری ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان در نظر گرفته شود.

۱. از کل شعب بانکی موجود در کشور، ۴۱ درصد در مالکیت بخش دولتی و ۵۹ درصد در مالکیت بخش غیردولتی می‌باشد. این اعداد نشان‌دهنده غلبه مؤسسات غیردولتی هم به لحاظ تعداد مؤسسه و هم به لحاظ تعداد شعب در نظام بانکی ایران می‌باشد و از این رو می‌توان ایران را جزء کشورهای دانست که رقابتی متوسط بین مؤسسات اعتباری در ارائه خدمات وجود دارد. نبود مؤسسات پولی خارجی در کشور و نیز تعداد بسیار محدود شعب خارجی مؤسسات داخلی، نشان از تعاملات بانکی ضعیف ایران در سطح بین‌الملل و حضور کم در بازار بانکی جهانی می‌باشد که وجود تحریم‌های اقتصادی به خصوص در چند سال اخیر، قوانین بانکی مخصوص کشور ایران و متفاوت با سایر نقاط جهان به لحاظ ایدئولوژیک و همچنین نگاه فرهنگی - اقتصادی مردم به فعالیتهای بانکداری مؤسسه‌های خارجی در کشور از دلایل آن است.

از سوی دیگر تنها ۸ مؤسسه اعتباری، با شبکه شعب بیش از هزار عدد در کشور، ۷۰ درصد از کل شعب موجود در کشور را در اختیار دارند و ۲۶ مؤسسه دیگر، تنها ۳۰ درصد از کل شعب را در اختیار دارند که این نشان از تمرکز قدرت اعتباری در مالکیت تعداد محدودی مؤسسه بوده و کار نظارت و قانونگذاری و اعمال نظر ناظران بانکی را سخت و کم اثر و قدرت اثرگذاری آیین‌نامه‌های صادره از سوی مراجع نظارتی را کاهش و احتمال تخطی و عدم تبعیت از آیین‌نامه‌ها را افزایش می‌دهد.

۲. در خصوص توزیع شعب بانکی، طبق شاخص «جمعیت به ازای هر شعبه بانکی»، استان‌های سیستان و بلوچستان، البرز، آذربایجان غربی، خوزستان و خراسان رضوی به ازای هر شعبه بانکی جمعیت بیشتر و توزیع شعب بدتری در بین سایر استان‌ها دارند و استان‌های سمنان، یزد، ایلام، خراسان جنوبی و بوشهر به ترتیب کمترین جمعیت را به ازای هر شعبه بانکی و بالطبع توزیع بهتری دارند. البته در این میان مشخصاً نمی‌توان گفت استان‌های محروم‌تر، وضعیت بدتری دارند؛ زیرا می‌توان در بین استان‌هایی که به لحاظ شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی وضعیت بهتری دارند، استان‌های محروم از جمله

ایلام و خراسان جنوبی را مشاهده کرد و در بین استان‌هایی که به لحاظ شاخص مذکور وضع بدتری دارند، استان‌های برخوردار از جمله خوزستان و خراسان رضوی را مشاهده نمود. بالاتر بود این شاخص به معنای پتانسیل استان برای برخورداری از شعب بانکی بیشتر می‌باشد.

۳. مطابق شاخص سرانه مانده سپرده‌ها و تسهیلات در هر استان به ترتیب استان‌های تهران، یزد، اصفهان، مازندران، سمنان و ایلام دارای بیشترین سرانه مانده تسهیلات و استان‌های سیستان و بلوچستان، کردستان، همدان، لرستان و خراسان شمالی دارای کمترین سرانه مانده تسهیلات خواهند بود. بالاتر بودن سرانه مانده تسهیلات در یک استان، نشان از بالاتر بودن حجم فعالیت‌های اقتصادی و نیاز بیشتر به تعداد شعب بانکی برای ارائه خدمات بانکی می‌باشد.

۴. از آنجایی که هر یک از شاخص‌های جمعیت به ازای هر شعبه بانکی و میزان مانده سرانه تسهیلات در هر استان، هر یک به‌طور جداگانه قسمتی از تحلیل توزیع شعب بانکی در کشور را ارائه می‌دهند، بهتر است از طریق ترکیب دو شاخص فوق، شاخص سومی تعریف شود تا بتوان استان‌ها را به‌طور همزمان و با یک شاخص واحد (برگرفته از هر دو شاخص مذکور) ارزیابی کرد. این شاخص برابر با حاصل ضرب جمعیت به‌ازای هر شعبه و مانده سرانه تسهیلات در هر استان به نام «پتانسیل هر استان برای برخورداری از شعب بانکی» در نظر گرفته می‌شود. طبق شاخص مذکور، بیشترین پتانسیل برخورداری از شعب بانکی به ترتیب در استان‌های تهران، اصفهان، فارس، خوزستان، قم و البرز و کمترین پتانسیل به ترتیب در استان‌های ایلام، لرستان، خراسان جنوبی، کردستان و کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد.

۵. در ابعاد بین‌المللی طبق آمارهای بانک جهانی، مطابق شاخص جمعیت به ازای هر شعبه بانکی طی سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴ در بین کشورهای توسعه یافته و کشورهای با ساختار شبیه اقتصاد ایران، کشورهای ایتالیا و سوئیس بهترین وضعیت و کشورهای چین، عربستان، سنگاپور، نروژ و امارات بدترین وضعیت شاخص را دارا هستند. کشور ایران به‌طور کلی و فارغ از توزیع شعب بانکی در داخل کشور، به لحاظ شاخص جمعیت به‌ازای هر شعبه بانکی در رده‌های بالا در جهان قرار دارد. وضعیت جمعیت به‌ازای هر شعبه در ایران در میان کشورهای ثروتمند، عموماً بسیار خوب و در میان کشورهای نفتی و عضو OPEC عالی است. کشورهایی مانند انگلیس، کره جنوبی، سوئد، کانادا، هلند، عربستان، قطر، امارات، کویت، عمان، اتریش، آلمان، نروژ، هنگ کنگ و سنگاپور نسبت به ایران وضعیت بدتری به لحاظ این شاخص دارند و این نشان از وضعیت مطلوب ایران به لحاظ تعدد شعب بانکی در کشور می‌باشد. البته برای تحلیل دقیق‌تر باید شاخص‌های دیگری از جمله وسعت و به‌کارگیری نظام بانکداری الکترونیکی، فرهنگ اقتصادی مردم در نحوه تعامل با بانک، اعتماد مردم به سیستم‌های بانکداری مجازی و همچنین اندازه شعب و کارآیی هر یک از شعب را نیز در نظر گرفت.

۶. به لحاظ توزیع جمعیتی شعب بانکی در میان کشورهای ایران، آمریکا، کانادا، هند و انگلیس، بهترین وضعیت مربوط به کشور کانادا می‌باشد. بعد از کانادا، کشور آمریکا، ایران و بریتانیا و در نهایت ترکیه و هند قرار دارند. در داخل کشور بازه جمعیت به ازای هر شعبه بانکی در استان‌های کشور بین ۱۷۲۹ (استان سمنان) تا ۵۱۷۲ (استان سیستان) می‌باشد که نشان از توزیع نامتوازن شعب بانکی در استان‌های مختلف است و لازم است برای حل مشکل توزیع نامتوازن شعب بانکی در کشور توسط نهادهای نظارتی تدابیری اندیشیده شود که در ادامه به این راهکارها اشاره می‌شود:

۷. یکی از مواردی که می‌تواند در توزیع متوازن خدمات بانکی بسیار مؤثر بوده و نقش توزیع نامتوازن شعب بانکی در کشور را جبران نماید، گسترش بانکداری الکترونیک به عنوان بستر فعالیت‌های بانکی و تشویق مشتریان و الزام دستگاه‌های دولتی به استفاده از آن می‌باشد. نهادهای نظارتی با کمک وزارت ارتباطات می‌توانند در جهت گسترش بانکداری الکترونیک قدم‌های مطلوبی بردارند. تلاش‌های دولت برای راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات و فراهم آوردن زیرساخت‌های آن، فرصتی بسیار مناسبی برای گسترش بانکداری الکترونیک و کاهش هزینه‌های ناشی از بانکداری فیزیکی در شهرهای بزرگ و نیز افزایش دسترسی به خدمات بانکی در شهرهای کوچک به وجود آورده است.

۸. سیستم بانکی متمرکز و جامع می‌تواند در بهبود توزیع متوازن شعب بانکی در کشور بسیار مؤثر باشد. با طراحی و راه‌اندازی این سیستم در بستر بانکداری الکترونیک سهولت چشمگیری در دسترسی مشتریان بانک‌ها به خدمات بانکی در کل کشور فراهم می‌آید و بسیاری از تقاضاها به ارائه خدمات بانکی فارغ از زمان و مکان و بدون وجود شعب بانکی پاسخ داده می‌شود و هر یک از شعب بانکی می‌توانند جوابگوی خدمات بانکی مشتریان همه بانک‌ها باشند و به این صورت نیازی به احداث شعب متعدد برای پاسخگویی مشتریان بانک‌ها به طور مستقل در هر بانک وجود نخواهد داشت.

۹. برای اصلاح توزیع نامتوازن شبکه شعب بانکی در کشور، باید به فراهم کردن زمینه‌های افزایش رقابت در بازار بانکی برای ارائه خدمات بیشتر و با کیفیت‌تر به مشتریان توجه ویژه نمود. یکی از مواردی که می‌تواند جو رقابتی بهتری بین مؤسسات اعتباری ایجاد نماید، افزایش تعداد مؤسسات و تسریع در روند ورود مؤسسات به بازار بانکی کشور است. بانک مرکزی می‌تواند با تسهیل در روند صدور مجوز برای مؤسساتی که تقاضای تأسیس بانک دارند و نیز با کاهش میزان سرمایه لازم برای تأسیس بانک، زمینه ورود مؤسسات جدید به بازار بانکی و بالطبع رقابت بیشتر در این بازار را فراهم نماید.

۱۰. برای بهبود توزیع متوازن شعب بانکی در کشور باید بانک مرکزی به عنوان بالاترین مقام پولی و در راستای مدیریت شعب بانکی منطقه‌ای و با هدف توزیع متوازن شعب بانکی در کشور به تدوین الگوی مطلوب شعب بانکی هر منطقه مبادرت نموده و سپس مطابق الگوی مذکور به بانک‌ها حق برخورداری از شعب بانکی را اعطا نماید.

۱۱. رفع موانع تأسیس شعب در استان‌هایی که پتانسیل بالاتری در برخورداری از شعب وجود دارد، می‌تواند

در افزایش تعداد شعب در بازارهای بانکی و بالطبع توزیع متوازن شبکه شعب بانکی در کشور مؤثر باشد. ۱۲. لازم است بانک مرکزی برای نظارت مستمر بر فعالیت بانک‌ها و رصد تخلفات احتمالی، به تهیه بانک اطلاعاتی الکترونیکی جامع مؤسسات اعتباری اقدام نماید تا مؤسسات تمام اطلاعات خود را در اختیار بانک مرکزی قرار داده و امکان نظارت مداوم این نهاد نظارتی را فراهم نمایند.

منابع و مأخذ

۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۲. سایت رسمی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از جمله: سپه، ملی، پست بانک، توسعه صادرات ایران، صنعت و معدن، کشاورزی، مسکن، سامان، پاسارگاد، سرمایه، سینا، شهر، دی، انصار، تجارت، رفاه کارگران، صادرات ایران، ملت، گردشگری، حکمت ایرانیان، توسعه تعاون، اقتصاد نوین، پارسیان، کارآفرین، قوامین، ایران زمین، خاورمیانه، آینده، مهر ایران، رسالت، توسعه، کوثر، عسکریه، نور.
۳. مرکز آمار ایران.
4. Athanassopoulos, A.D., 1998. Nonparametric frontier models for assessing the market and cost efficiency of large-scale bank branch networks. *Journal of Money, Credit, and Banking* 30.
5. Berger, A.N., Leusner, J.H., Mingo, J.J., 1997. The efficiency of bank branches. *Journal of Monetary Economics* 40.
6. Dyson, RG & Camanho, 1999, Efficiency, size, benchmarks and targets for bank branches: an application of data envelopment analysis, *Journal of the Operational Research Society*, No.50.
7. Epstein, Gil S. ; Raphaël Franck & Miriam Krausz, 2013, Operating bank branches in times of population growth, Bar Ilan University, Department of Economics, Israel
8. Hannan, Timothy H. ; Hanweck, Gerald A., 2007, Recent Trends in the Number and Size of Bank Branches: An Examination of Likely Determinants, Finance and Economics Discussion Series, Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs, Federal Reserve Board, Washington, D.C.
9. www.bankbazaar.com
10. www.bankifsc.com
11. www.bankofindia.co.in
12. www.canadaonline.about.com/od/bankbranches
13. www.mybanktracker.com/US-Bank/Locations
14. www.nationwide.co.uk/support/contact-us/branch-finder
15. www.tbb.org.tr/en/banks-and-banking-sector-information
16. www.usbanklocations.com
17. www.worldbank.com

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۸۶۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: آسیب‌شناسی نظام بانکی ۱۱. بررسی تعدد و توزیع شعب بانکی در کشورهای منتخب و ایران

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین: سیدرضا نخلی

ناظران علمی: محمدسلیمانی، صمد عزیزنژاد

اظهارنظرکنندگان خارج از مرکز: احمد شعبانی، کامران ندری

متقاضی: الیاس نادران (عضو کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات)

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. تعدد توزیع شعب

۲. کشورهای منتخب

۳. آسیب‌شناسی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۳/۱۲